

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI**

REFİK HALİT KARAY'IN HİKÂYELERİNİN STİLİSTİK İNCELENMESİ

Fadime GÜLEŞ

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Halil Hadi BULUT
MANİSA-2019**

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 02.08.2019 tarih ve 27/23 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fadime GÜLEŞ'in "**Refik Halit Karay'ın Hikâyelerinin Stilistik İncelenmesi**" konulu tezi incelenmiş ve aday 28.08.2019 tarihinde saat 15:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

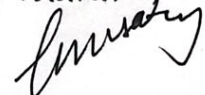
Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **.90.** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

Dr. Öğr. Üyesi Halil Hacı Bulut

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Sevil
DUJMAN TEPE

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi
İrfan Murat YILDIZIM

Evet **Hayır**

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

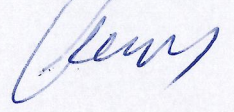
Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Refik Halit Karay’ın Hikâyelerinin Stilistik İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26.07.2019

Fadime Güleş

ÖZET

Bu çalışma Refik Halit Karay'ın Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyelerinin Stilistik (Üslûpbilim) açısından incelenmesini kapsamaktadır.

Bu çalışmada Refik Halit Karay'ın hayatı, eserleri, edebi kişiliği, hikâyecilik yönü üzerinde durulmuş, üslûp ve üslûpbilim hakkında bilgi verilmiştir. Tezimizin konusunu oluşturan kısım Memleket Hikâyelerinin ve Gurbet Hikâyecinin stilistik olarak incelendiği birinci bölümdür. Hikâyeler stilistik olarak yedi bölümde incelenmiştir.

Çalışmanın 1.bölümde Hikâye başlıkları, 2.bölümde Hikâyelerin hacimleri, 3.bölümde Yazarın sağlığında yazarın yaptığı değişiklikler, 4.bölümde Cümle, 5.bölümde Mekân üslûp ilişkisi, 6.bölümde Kişiler üslûp ilişkisi, 7.bölümde Çatışma unsurları, mizahi eleştiri, ironi ve üslup ilişkisi açısından hikâyeler incelenip değerlendirilmiştir. Çalışmamızın son kısmında sonuç bölümüne ve kaynakça yer verilmiştir.

Refik Halit Karay'ın kendine has üslûbu ve Türkçeyi kullanım gücüyle Türk Edebiyatının özellikle nesir alanında özel bir yere sahip olduğu birkez daha vurgulanmıştır.

ABSTRACT

This work consists of the stylometric examination of Memleket Hikayeleri and Gurbet Hikayeleri.

This work mainly focuses on Refik Halit Karatay's life and work, then some information about his wording and tone is given as well. The first part, where Memleket Hikayeleri and Gurbet Hikayeleri examined stylometrically, contains the main topic of my thesis. All stories examined stylistically in seven parts.

The first section contains captions of the stories, the second section contains capacities of the stories, the third section contains changes done by the author, the fourth section contains sentences, the fifth section contains the relationship between the venues and wording, the sixth section contains the relationship between the characters and wording. In the last part, the seventh section, there are conflicted elements, comedic criticism, irony, and turn of phrase relationships. In the end, there is a place given for conclusion and bibliography.

This work shows that with Refik Halit Karatay's use of language and her way of using Turkish, he has a special place in Turkish Literature.

ÖN SÖZ

Refik Halit Karay (1888-1965), özellikle hikâyeciliği ile ön plana çıkmış, mizahi yazıları, tiyatro denemeleriyle de Türk Edebiyatı içerisinde nesir sahasının önemli bir siması olmuştur.

Refik Halit Karay, özellikle Memleket ve Gurbet Hikâyeleri ile Türkçeyi en iyi kullanan, dilinin akıcılığı, duruluğuna hep vurgu yapılan bir yazardır. Mademki herkes buna dikkat çekmektedir işte bizim yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışmanın konusunu da Refik Halit Karay'ın Memleket Hikâyelerinin ve Gurbet Hikâyelerinin stilistik (üslûpbilim) açısından incelenmesi oluşturmaktadır.

Refik Halit Karay ile ilgili, Hüseyin Engin, Refik Halit Karay (Engin yayıncılık, İstanbul,1997), Hikmet Münir Ebcioğlu, Kendi Yazılarıyla Refik Halit (Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul,1943) Osman Nuri Ekiz, Refik Halit Karay (Hayatı ve Eserleri)(Gökşin yayıncılık, İstanbul, 1984),Şerif Aktaş, Refik Halit Karay (Akçağ yayıncılık, Ankara, 2004) adlı çalışmalar yapılmıştır. Bunların içerisinde Şerif Aktaş'ın Refik Halit Karay adlı çalışması yazar hakkında yapılan en kapsamlı çalışmadır. Ayrıca Gülizar İyioğlu, Refik Halit Karay'ın Hikâyelerinde Değişim (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011) , Mehmet Bakır Şengül, Refik Halit Karay'ın Hikâyelerinde Sosyal Tenkit (Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van, 2011), Ayşe Bulut, Refik Halit Karay'ın Memleket Hikâyelerinde Söz Dizimi (Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999) , Yenal Ünal, Refik Halit Karay'ın Eselerine Yansıyan Düşünce Dünyası (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012), Hatice Şebnem Köksen Refik Halit Karay'ın Sus Payı İsimi Hikâyesinin Cümle Bilgisi Yönünden İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2011), Ayşe Balkan, Refik Halit Karay'ın Eserlerinde Sosyal Tenkit, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2001) adlı akademik çalışmalar da yapılmıştır.

Bu çalışmanın başında öncelikle yazar hakkında gerekli kaynakça taraması yapılmıştır. Tezimize konu olan Memleket Hikâyelerinin ilk baskısı (1919) Ankara Milli kütüphanesinden temin edilmiştir. Eski yazıyla yayınlanmış bu kitapta 14 hikâye vardır. Ayşe'nin Talii, Bir Taarruz ve Garez adlı hikâyeler sonraki baskılara eklenmiştir. Aynı şekilde Gurbet Hikâyelerinin (1940) baskısında 35 hikâye vardır. Yazar; Fırat,Gülcemali Hatırlıyorum, Ahirette Bekleşenler, Bir Müslüman, Bir Protestan ve Bir Katolik Teslisi, Bir Yaş Hastalığı, Ermete ve Öreka, Yerinde Olmıyan Bir Dua, Kırk Paraya Kırk Yumurta, Bu, Bu da Başka Bir Hikâye, Kanlı kâtiler Çetesi,Uyku ve Esir, Şişeyi Çalkalayınız, Cenginin Uzattığı Tas, Çorba Gölü ve Pilav Dağı, Ocak Başındaki Şalvarlı Kadın,Bir Felâket, Bir Rezâlet, Çiydem ve Madimak, Sürrealizm,Dadaizm,ve Fütürizm adlı hikâyeleri 1965 ve sonraki baskılarından çıkarılmıştır.

Memleket ve Gurbet Hikâyelerinin üslûbu üzerine olan bu çalışmada, baskı farklılıklarındaki değişiklikler de tespit edilmek kaydıyla yazarın sağlığında yapılan son baskılar yani Memleket Hikâyeleri (1940) ve Gurbet Hikâyeleri (1965) esas alınmıştır. Özellikle Memleket Hikâyelerinde 1919’la 1940 baskısı arasında çok ciddi farklar ve sadeleştirmeler göze çarpmaktadır. Bizim çalışmamız Memleket Hikâyeleri (1940)ndeki 18 ve Gurbet Hikâyelerinin (1965)ndeki 17 olmak üzere toplam 35 hikâye metni üzerinedir. Çalışmamızın Giriş bölümünün ilk kısmında Refik Halit Karay’ın Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Hikâyeciliği ele alınmış, ikinci kısmında ise üslûp ve üslûpbilim (stilistik) hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde ise Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyelerinin stilistik incelemesi yapılmıştır.

Çalışmama büyük emek veren, katkılar sağlayan danışmanım, yol gösterenim, manevi Babam, Halil Hadi Bulut’a sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım. Artık hayatta olmayan ama varlığını her daim içimde hissettiğim melek babam Alaaddin Güleş’e, her zaman yanımda olan desteklerini bir an olsun eksik etmeyen canım ailem: Annem Gülsüm Güleş, Ablam Ebru Güleş, Canım ikiz kardeşim Medine Güleş Altuğ ve Eniştem Mehmet Altuğ’a çok teşekkür ederim.

Fadime GÜLEŞ

Manisa, 2019

KISALTMALAR

M.H.: Memleket Hikâyeleri

G.H.: Gurbet Hikâyeleri

Age.: Adı geçen eser

A.g.m.: Adı geçen metin

Ank.:Ankara

İst.: İstanbul

s.:Sayfa

İçindekiler

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	1
MEMLEKET HİKÂYELERİ VE GURBET HİKÂYELERİNİN STİLİSTİK İNCELENMESİ	1
ÖZET	2
ABSTRACT.....	3
ÖN SÖZ	4
KISALTMALAR.....	6
GİRİŞ	9
1.REFİK HALİD KARAY’IN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE HİKÂyecİLİĞİ	9
1.1.Refik Halit Karay’ın Hayatı.....	9
1.2.Refik Halit Karay’ın Eserleri	11
1.2.1 Romanlar.....	11
1.2.2 Hikâyeler.....	11
1.2.2.1. Memleket Hikâyeleri.....	11
1.2.2.2.Gurbet Hikâyeleri.....	18
1.2.3. Mizah –Hiciv	22
1.2.4. Tiyatro.....	23
1.2.5. Hatıratlar	23
1.2.6. Kronik:	23
1.2.7.İnceleme	23
1.3.Refik Halit Karay’ın Hikâyeciliği ve Edebi Kişiliği.....	24
2. ÜSLÛP VE ÜSLÛPBİLİM.....	26
2.1. Üslûp.....	26
2.2. Üslûpbilim (Stilistik/Stilistic/Stylistique).....	29
2.3. Üslûp İnceleme Yöntemleri	30
1.REFİK HALİD KARAY’IN MEMLEKET HİKÂYELERİ VE GURBET HİKÂYELERİNİN STİLİSTİK AÇIDAN İNCELENMESİ.....	33
1.1. Hikâye Başlıkları	36
1.1.1.Memleket Hikâyeleri.....	36
1.1.2.Özel İsimle Kurulanlar.....	36
1.1.3.Tür İsimle Kurulanlar.....	36
1.1.4.İsim TamlamasıylaKurulanlar.....	36
1.1.5.Sıfat Tamlamasıyla Kurulanlar	36
1.1.6. Edat Öbeğiyle Kurulanlar	36
1.1.2.Gurbet Hikâyeleri.....	36
1.1.2.1.Özel İsimle Kurulanlar.....	36

1.1.2.2Tür İsmiyle Kurulanlar.....	36
1.1.2.3.İsim Tamlamasıyla Kurulanlar.....	36
1.2.Hikâyelerdeki Hacim	37
1.3. Yazarın Sağlığında Metinlerde Yaptığı Değişiklikler.....	37
1.4.Cümle.....	39
1.4.1 Olumlu cümleler	40
1.4.2.Olumsuz cümleler	40
1.4.3.Soru cümleleri.....	40
1.4.4.Diyalog cümleleri.....	41
1.4.5 Şart Cümleleri	41
1.4.6.Fiil cümleleri	42
1.4.7. İsim cümleleri	42
1.4.8.Kurallı Cümleler	43
1.4.9.Devrik Cümleler.....	43
1.4.10.Eksilteli Cümleler	44
1.4.11. Basit Cümleler	44
1.4.12. Birleşik Cümleler	44
1.4.13. Sıralı Cümleler	45
1.4.14.Bağlı Cümleler	46
1.5. Mekân Üslûp İlişkisi.....	46
1.6. Kişiler Üslûp İlişkisi	51
1.7. Çatışma Unsurları, Mizahi Eleştiri , İroni ve Üslûp İlişkisi.....	53
2.SONUÇ	57
3.KAYNAKÇA.....	59

GİRİŞ

1.REFİK HALİT KARAY'IN HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE HİKÂYESİ

1.1.Refik Halit Karay'ın Hayatı

Refik Halit Karay, 15 Mart 1888 günü İstanbul'un Beylerbeyi semtinde doğdu.¹ Yazar “*Minelbab İlelmihrab*” adlı eserinde “1304 Martının ikindisinde öğleüzeri”² doğduğunu söyler. Babası Mehmed Halit Bey'dir. O yıllarda maliye baş veznedarıdır. Refik Halit babasının Mevlevi olduğunun Deli adlı kitabında yazdığı Birinci Dünya Harbi yılları Ankara'sından bahseden yazısında belirtir.³

Refik Halit'in dayısı İhsan Beydir. İhsan Bey hariciye Ruhsar mümeyyizi ve Tatar Muavenet Cemiyeti üyesidir. Edebi eserleri okumaktan zevk alan biridir. Bu bakımdan Refik Halit dayısından da etkilenmiştir.

Refik Halit iki yaşında iken ailesi Beylerbeyi'nden Erenköy'e taşınır. Yazarın çocukluk ve gençlik yılları yazları Erenköy'de bir köşkte kışları ise Şehzadebaşı, Beyazıt semtlerinde geçer. Refik Halit aristokrat bir ailesine mensuptur. Babasının hoşgörülü ve her türlü yeniliğe açık bir adam olmasıyla dayısının edebi zevkiyle birleşmiştir. Annesi Ruhsar Nefise Hanım'ın da anlattıkları da şahsiyetinin oluşmasında rol oynamıştır.

Öğrenimine kışları Vezneciler'deki, “Şemsülmaarif Mektebi”ne yazları da Göztepe'deki “Taş Mektep”te başlamış, on iki yaşında Galatasaray Lisesi'ne yatılı olarak verilmiş bir öfke sonucunda on sekiz yaşında okulu terk etmiştir. Daha sonra Hukuk Mektebi sınavlarını kazanmış okulu devam ederken Maliye Nezareti Devairi Merkeziye kaleminde kâtip olarak işe girmiştir.

İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle öğrenciliğini yarıda bırakıp Servet-i Fünun dergisinde gazeteciliğe başlamıştır. Bu yıllarda dostu Müfit Ratip aracılığıyla Fecr-i Ati topluluğuna katılmıştır. Bu topluluktaki gençlerin çoğuyla Galatasaray Lisesi'nden arkadaşır. Onları her anlamda eleştirir. Orada tanıştığı Yakup Kadri ile dost olur.

İttihat ve Terakki Fırkası aleyhine yazdığı yazılardan sonra İttihat ve Terakki Fırkasının darbeyle iktidara gelmesinden sonra yazar İstanbul dışına sürgüne yollanır.

Yazar Ay Peşinde adlı kitabında Sinop'a sürülmeden önceki İstanbul'daki yaşayışını şöyle anlatır:

¹ Ebcî Hikmet Münir;Kendi Yazılarıyla Refik Halit, İst.1943,s.3

² Minelbab İlelmihrab, İst.1964, s.80.

³ Deli, “Ankara”, İst. 1938, s.53

“... Pek toydum, gazeteci idim, memurdum, cebimde beş on altınım vardı, kendi havamda gezer tozar Beyoğlunda yatar, kalkar, ömrümü eğlence ile yıkar yatarım. Geceleri iki üç saat anca uyuyabilir, gündüzleri de hem işime yetişir, hem keyfime vakit bulurdum. Kadın peşinde koşar tutuşurdum. Severdim, sevilirdim, yorardım, yorulurdum; hülasa gençtim, damlardan aşar, duvarlara tırmanır, karlarda yatar gözüm camlarda dolaşırdım. Bir hale gelmişim ki büsbütün iğne ipliğe dönmüş, sönmüş, sararmış, öksürüklü ve romatizmalı olmuşum.”

İlk sürgün yeri olan Sinop’u ve oradaki yöneticileri de sever. Nazıma Hanım ile burada nikâhlanır. Ziya Gökalp ve Ömer Seyfettin aracılığıyla affedilir ve tekrar İstanbul’a döner. Bu dönemde yazar Yeni Mecmua’da, Sabah Gazetesinde, Alemdar Gazetesinde, Peyâm-ı Sabah’ta yazılar yazar. Ayrıca Aydede adlı bir gazete çıkarır.

Posta Telgraf Umum Müdürü iken Milli Mücadelenin karşısında yer almasından dolayı Refik Halit “Yüzellilikler” listesine alınır.

“Refik Halit’in İttihat ve Terakki’ye düşmanlığı sebebiyle Hürriyet ve İtilaf Fırkasına girdiğini, görevi ve yüklendiği sorumluluk gereği Milli Mücadeleye karşı olumsuz vaziyet aldığı söylemek mümkün”⁴dür. Yazar Türkiye’den ayrılırken yanına eşi Nazıma Hanım ve oğlu Ender’i de alır. Beyrut’ta bir evde kalırlar. Beyrut’tayken kaleme aldığı yazıları başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere idarecilerin hoşuna gider. Çıkan af ile beraber tekrar yurda döner. Şerif Aktaş (2004), Yüzelliliklerin affedilmesinin Refik Halit sayesinde olduğunu söylemektedir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit’in bir yanlış anlaşılma sonucunda sürgün edildiğini şu sözleriyle dile getirmektedir: *Önce, ben onun bazı açıklamalarından ve bazı hareketlerinden anlayacaktım ki, hiçbir zaman “düşmanla işbirliği eden Hürriyet ve İtilâf ele başlarıyla” ülfeti olmamıştır. Hatta bunlardan öğrenmekte ve selâmı sabahı kesmiş bulunmaktadır. Sonra, bazı alafranga ailelerin ahbablık etmekten şeref duyduğu İtilâf Devletleri subaylarının hiçbiriyle tanışmamış, tanışmak istememiştir. Hatta çok kere –bunu pek yakından biliyorum- çaya veya kokteyle davetli olduğu evlere giderken ya kapı önünde işgal ordusuna ait bir iki otomobil ya da kapıdan içeri girerken vestiyere birkaç yabancı subay kasketi görünce tersyüzü geri dönmüştür. Bu tepkiler onda millî gururun adeta bir taassup derecesine vardığını ispattan başka neyi ifade ederdi? Ama gelin görün ki, siyasi durumu, bir yanlış yorum yüzünden Anadolu’daki Kurtuluş Savaşı’na karşı dik başlılığı da böyle bir kompleksle ilgili sayılabılırdi. Zira onun kanaatine göre, bu savaş gerçek bir kurtuluş savaşı değil, İttihatçılar tarafından, tekrar iktidara gelmek için yapılan bir kardeş kavgası, bir kardeş boğazlaşması idi.”* (Karaosmanoğlu, 2000: 69,70)

Yurda döndükten sonra siyasetle ilgili yazılar yazmayı ve siyasetle uğraşmayı bırakır. 1965 yılında girdiği ameliyat sonrası hayatını kaybeder.

⁴ Aktaş Şerif, Refik Halit Karay, Ank.,2004,s.50.

1.2.Refik Halit Karay'ın Eserleri

Refik Halit Karay, roman, hikâye, hatırat, tiyatro ve mizah türünde eserler kaleme almıştır.

1.2.1 Romanlar

Edebiyat dünyasına gazetecilikle giren ve mizah yazılarıyla dikkat çeken Refik Halit'in ilk romanı 1918 tarihinde yayımlanan İstanbul'un İç Yüzü 'dür. Daha sonra sırasıyla;

1938: Yezidin Kızı, Çete

1941:Sürgün

1947: Anahtar

1950: Bu Bizim Hayatımız, Türk Prensesi Nilgün, Mapa Melikesi Nilgün

1952:Kadınlar Tekkesi, Karlı Dağdaki Ateş

1957:Dört Yapraklı Yonca

1965:Sonuncu Kadeh, Yüzen Bahçe

1985:Ekmek Elden Su Gölden

Yazarın ayrıca Ayın Ondördü ve Yerini Seven Fidan adlı romanları da vardır.

1.2.2 Hikâyeler

İlk hikâye kitabı: Memleket Hikâyeleri (1919)

İkinci hikâye kitabı: Gurbet Hikâyeleri (1940)

Kitaplarına girmeyen hikâyeleri: Dua Gecesi, Dede Hasan'ın Vicdanı, Zulüm, Revolver

1.2.2.1. Memleket Hikâyeleri

İlk baskı 1335 (1919)

İkinci baskı 1939

Üçüncü baskı 1964

Dördüncü baskı 1973

1.Yatık Emine (Feneryolu1919)

(8-15 Ağustos 1918)

Yeni Mecmua sayı 56-57, s.78-80 / 99-100

1919 yılında kaleme alınmış olan Yatık Emine hikâyesi Memleket Hikâyeleri içerisinde hacim olarak ve kurgu olarak en kuvvetli olanıdır. Hikâyede Ankara da uygunsuz hareketlerde bulunması ve çeşitli olaylara sebebiyet vermesinden dolayı Yatık Emine'nin Haymana Ovasında bir kasabaya zorunlu olarak gönderilir ve bir nevi ıslah edilmeye çalışılır. Hikâye 6 bölümden oluşur. Bu 6 bölüm birbirinin devamı niteliğindedir.

1.bölümde Yatık Emine ve Dal Sabri tanıtılmış kasaba genel hatlarıyla anlatılmış orada yaşayan insanların hayat şekilleri gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

2. bölümde kasabada yaşayan kadınların genel halleri, tavırları, kıyafetleri, cinsel görünüşleri, duygu durumları Emine'yi onlardan farklı kılan tarafları ortaya konulmuştur.

3. bölümde Emine'nin hastanede kaldığı dönem anlatılır. Emine hastanede çok mutludur. Uzun süredir yaşadığı sıkıntılardan sonra orada olmak, bir tas çorba ve bir yatak onu mutlu etmeye yeter. Ancak mutluluğu kısa sürer. Kasaba halkı onu konuşmaya başlar. Bu bölümde Emine gözleriyle dikkat çeken biridir.

4. bölümde Emine açlığın pençesine düşer. Daha önce yaşadığı sıkıntılar olmuştur ancak açlığın dönüşü yoktur. Bu yüzden kaymakamdan yardım ister. Ancak yine reddedilir.

5. bölümde Gürcü Server Emine'nin hayatına iyice girer. Server ona iyi davranan tek kişidir. Ona yiyecek, içecek, ev eşyası getirir onunla yakından ilgilenir. İlgisinin karşılığını da alır. Ancak Server'in geceleri Emine'nin evine gidişini öğrenen hastane çavuşu ve onun arkadaşı yazı işleri müdürüne şikâyet ederler. Bu olayın ardından Server kasabaya 2 gün uzaklıkta bir yere sürülür.

6. bölümde Emine'nin sonu anlatılır. Emine açlıktan yorgun düşer. Yiyecek ekmek bulamaz. Kasaba halkı onun gönderilmesi için kaymakama baskıda bulunur. Emine'den bir süre ses çıkmaz. Server'in çavuş arkadaşı ve onun başka arkadaşıyla Emine'ye saldırmak için gittiklerinde Emine'nin birkaç gün önce açlıktan ve soğuktan öldüğü görülür.

2.Şeftali Bahçeleri (Feneryolu 1919)

(20 Haziran 1918)

Yeni Mecmua, sayı 49, s.457-460

1919'da Feneryolu'nda yazılmış olan Şeftali Bahçeleri adlı hikâyesinde Refik Halit, Akdeniz sırtlarında bir kasabada memuriyet görevini yerine getiren insanların eğlence hayatına düşkünlükleri dile getirilmiştir. Hikâye memurların eğlencelerine ev sahipliği yapan şeftali bahçelerinin ve kasabanın tasviriyle başlar. Yeni ve ideal memur düşünceleriyle kasabaya gelen Tahrirat Müdürü Agâh Bey'in o eğlence ortamına uymaya mecbur edilişi anlatılarak burada oluşan sınıfın nasıl teşekkül ettiği açıklanmıştır. Göreve yeni başlayan memur sınıfının eskilere uyması gerektiği gerçeği anlatılmıştır.

3.Koca Öküz (Kadıköy1918)

(4Nisan 1918)

Yeni Mecmua, sayı38, s.235-237

Mustafa köyde sözü geçe biri olarak tanıtılır. Hacı Mustafa Ağa'nın öküz alması ve bu öküzü kimsenin yerinden kaldıramaması anlatılır. Sonunda öküzü Hacı Mustafa Ağa kasabın birine satmaya karar verir. Kasap aldığı değerden daha düşük paraya öküzü satın alır. Çalışmak için ayağa bile kalmayan öküz hikâyenin sonunda ölümüne gitmek için ayaklandığı görülür.

4.Vehbi Efendi'nin Şüphesi (Bilecik1918)

(14 Mart 1918)

Yeni Mecmua, sayı 35, s.175-177

Vehbi Efendi bir kazada Düyünü Umumiye idaresinde kantar kâtibidir. Evinden işe, işten eve gelen, kimseyle ilgilenmeyen uyuşuk bir adamdır. Komşu kızı Hanife'nin Vehbi Efendi'ye ilgisi vardır. Bir gece vakti Hanife, annesinin komşuda olduğu ve korktuğunu söyleyerek Vehbi Efendi'nin yanına gelir. Vehbi Efendi Hanife'yi reddeder.

Mahallenin İmamı Vehbi Efendi'yi yanına çağırır. Hanife'nin hamile olduğunu ve onunla evlenmesi gerektiğini aksi halde Kadıya durumu anlatacağını söyler. Sırf işinden olmamak için Vehbi Efendi onunla evlenmek zorunda kalır. Tabakların Kamil, Vehbi Efendi kahvenin önünden geçerken arkadaşlarına 'Yutturduk öküze' der.

5. Sarı Bal (Çorum 1916)

(14 Şubat 1918)

Yeni Mecmua, sayı 32, s.114-11

Geceleri eğlence arayanların sürekli gittiği kasabanın dışında bir mahalle vardır. Oranın en meşhur evi ise Sarı Bal'ın evidir. Kûlahçioğlu Hilmi Ağa eğlence için burayı tercih edenlerdendir. Sarı Bal, hafif meşrep bir kadındır. Oyun oynayarak gelenleri eğlendirmede üstüne yoktur. Hilmi Ağa ve arkadaşları Sarı Bal'ın evindeyken baskın olur. Evin her yerine, yorganların altına bile bakarlar. Önce çocukları, Daha sonra yorganın altındaki kaymakamı görürler. Ertesi gün kaymakam, kasabanın iyi bir kasaba olmadığını içki ve zinâ bahanesiyle istifa dilekçesini İstanbul'a yollar. Ancak gerçek neden İstanbul'a çoktan ulaşmıştır.

6.Şaka (Sinop 1915)

(22 Ağustos 1918)

Yeni Mecmua, sayı30, s.67,68-73

Servet Efendi, Şakir Efendi ve Nedim Bey adındaki üç arkadaşın işleri bitince yürüyüşler yaptığı ve Rum mahallesinden geçerek meyhaneye gidişlerinden bahsedilir. Bir gezinti sırasında Servet Efendi arkadaşlarına beğendiği kadını gösterir. Nedim Bey o kızı tanır. Her gece denize girdiğini söyler.

Bir gece meyhanede içerken Servet Bey yürüyüş yapmak için dışarı çıkar. Deniz kıyısında Servet Bey bir kadın sesi duyar ve ona şaka yapmak için denize girer. Ancak geri dönemez. Servet Bey'in ağa dolanmış cesedi denizden çıkarılır.

7.Küs Ömer (Çorum 1916)

(1-Kanunisâni 1334/1 Ocak 1918)

Türk Yurdu, sayı 151, s.28-34

Zehra yeni genç kız olmuştur. Güçlü kuvvetli olan Ömer ile evlenmek üzeredir. Ömer kaybettiği zaman çekip giden bir karakterdir. Ömer ile Zehra evlenir. Zehra'nın kazları vardır yanlarına onu da getirir. Arkadaşları Ömer'le kazlarını dövüştürmek için sevdiği ve saydığı insanları araya sokarlar. Ömer kabul eder. Ancak Ömer'in kazı yenilir. Ömer kazı oracıkta öldürür ve atına atlayıp gider. Zehra ozamandan sonra Ömer'i bir daha göremez.

8.Boz Eşek (Bilecik 1918)

Köylüye köy çıkışında yaşlı bir adamın yattığını haber verirler. Yaşlı adamı ve yanında bulunan eşeğini köye getirirler. Yaşlı adam bir müddet sonra ölür ve ölmeden önce eşeğini ve altınlarını Mekke'ye bağışladığını söyler ve ölür.

Hüsmen Ağa Mekke'ye bağışlandığı için eşeğe çok iyi bakar. Kadıya danışmak için gittiklerinde kadıya bir türlü ulaşamazlar. Eşeğe iyi bakmaya devam ederler. Eşeği arpa ile beslediklerinden iyice kilolanır. Ona iş yaptırmazlar. Kadıya danıştıklarında kadı eşeği alır bir müddet sonra kasabaya eşek üstünde selamlayarak birinin geldiğini görürler bu Kabak Kadı'dır. Üzerine bindiği ise Boz Eşek'tir.

9.Yatır (Ankara 1916)

(21-28 Şubat 1918)

Yeni Mecmua, sayı33, s.136

Yakacak odun sıkıntısı yaşayan kasaba kışı çok tereddütle bekler. İlistir Nuri açığözlü ve kurnaz biridir. Hamam işletir. Ancak odun olmadığı için odun bulmazsa hamamı kapatmak zorunda kalacaktır. Bu yüzden hemen bir senaryo üretir. Köyde Maslak Dede'nin yatırını olduğuna inanılan bir çamlık vardır. Köylü oradaki ağaçlara kesinlikle dokunmaz. İlistir Nuri yarı ermiş Abdi hocaya sözde rüyasını anlatır. Ve köydeki tek ağaçlık alanında ağaçları kesilir. Ağaçlar kesildiği için su kaynakları da yok olur.

10. Komşu Namusu (Erenköy 1918)

(2Eylül 1326/ 15 Eylül 1910)

Servet-i Fünun, sayı 1006, s.309-311

Aynı yerde memurluk yapan Şakir Efendi, Osman Bey ve Baki Efendi üç yakın arkadaşdır. Şakir Efendi, Osman Bey'e Baki Efendi'nin karısının onu aldattığını söyler. Bu durumu Baki Efendi'ye de söylemeye karar verirler. Bir gün İş çıkışı meyhaneye giderler ve konuyu orada açarlar. Baki Efendi komşusu Şakir Efendi'nin evine gider. Onun evinden kendi evini izlemeye başlar.

Evinin önüne biri gelir ve içeri girer. Baki Efendi karısını boşayacağını söylenerek evden kızgınlıkla çıkar. Evden silah sesi duymayı bekleyen Şakir Efendi ne ses duyar ne onları görür. Ertesi günü Baki Efendi işte hiçbir şey olmamış gibi davranır. Arkadaşları dün neler olduğunu sorunca sırf işini kaybetmemek için durumuyla' Boş yere tasalanmışız, gelen Doktor Hüsnü Bey; haremim sancılanmış ta...' der...

11. Yılda Bir (Darmana Çiftliği 1910)

(3 Mart 1910)

Senede Bir, Servet-i Fünun , cilt.38 sayı 978

Teselyalı Bekir, su değirmeni işletir. İnsanlardan uzakta bir yerdedir. Evlidir ve eşini köyde bırakmıştır. Değirmene gelen yaşlı kadınlardan başka kadın yüzü görmez. Değirmenin yakınlarında çingene evleri vardır. Baki onların yanına gider. Değirmenin yakınında konaklayan çingenelerin yanına gider. Çeribaşı Elif ile Bekir'i buğday öğretmek için değirmene yollar. Zaten kadın özlemi yaşayan Bekir'e Elif'te karşı koymaz ve bir yıl sonra yine aynı şekilde değirmene gelir ancak diğer yıl Bekir, Elif'in nerde olduğunu sorduğunda hastalandığını öğrenir. Bu olaydan sonra Çeribaşı yaşlı bir kadını buğday öğretmesi için değirmene yollar.

12. Hakk-ı Sükût (Erenköy 1909)

(11 Temmuz1326/ 4 Ağustos 1910)

Servet-i Fünun, sayı 1000, s.212-214

Hidayet Bey'in ipek fabrikasında çalışan Hasip Efendi'nin işçi başı olarak çalıştığı bu fabrikada çalışanların şartları çok ağırdır. Her yıl birkaç genç kız bu fabrika yüzünden ölür. Fabrikada çalışan Fotika isimli genç kızı ölen karısına benzetir ve ona sevgi beslemeye başlar. O iş yerinde şartların ne kadar ağır olduğunu bildiğinden ona da bir şey olmasından korkar. Korktuğu başına gelir ve Fotika'da diğer kızlar gibi bu zor şartlara dayanamaz ve ölür. Bu olaydan sonra Hasip Efendi patronuna işten ayrılacağını söyler. Bunun üzerine maaşına zam yapan Hidayet Bey onu parayla kandırır ve Hasip Efendi genç kızların ölümüne ecel, gözüyle bakarak vicdanını rahatlatır.

13.Kuvvete Karşı (Erenköy 1909)

(18 Şubat 1325/ 3 Mart 1910)

Servet-i Fünun, sayı 978, s.201-203

Amerikan elçiliği hizmet vapurunda görevli, dokuz denizci her pazar Tarlabası'yla Tokatlıyan arsında eğlenirlerdi. Eğlencede bazen o kadar ileriye giderlerdi ki jandarmalar bile onlara bir şey yapamazdı. Eğlence çok ileri giderler, ancak zayıf devletin jandarması hiçbir şey yapamazdı. Bir gün Suphi ve kız arkadaşı İzmaro Tarlabası'na eğlenmeye giderler. Denizciler de o akşam orada âlem yapmaktadırlar. Denizciler İzmaro'ya sarkıntılık yapınca hafif bir tartışmadan sonra oradan kaçarlar. Ancak bunu kendisine yediremez ve yolda yakaladığı denizcilere saldırır ve kemiklerinin kırıldığını hisseder

14.Cer Hocası (Erenköy 1909)

(Şubat 1325)

Musavver Hale, sayı3, s.15-18

Mülkiye Okulu'nu bitirmiş olan Asım tanıdık vasıtasıyla memur olur. Fakat meşrutiyet ilan edilince diğer memurlar gibi o da görevinden atılır. Parasız kalır. Zor duruma düşer. Tanıdıklarının yanına gitmeye karar verir. Arkadaşlarıyla beraber İstanbul dışında dolaşmaya ve cer hocalığı yapmaya ve vaazlar vermeye başlar. Gittikleri köyün birinde köyün imamı olmasına rağmen onu köyün imamı olarak işe başlamasını sağlarlar. Çünkü Asım köy halkı çok seçmiştir. Bunu duyunca Asım çok sinirlenir eski imamın halini de görünce biriktirdiği paralarla İstanbul'a geri döner.

15.Garip Bir Hediye (Feneryolu 1919)

(23 Kanunisâni 1921)

Peyâm-ı Sabah, N.11199

Feridun, çok kötü durumdadır ve elindeki tüm malları satar. Bir Yahudi'nin canını kurtardığında Yahudi'nin ona mükâfat olarak verdiği traş fırçasını da satmaya gider. Yahudi bu fırçayı ona verirken çok kıymetli olduğunu söyler ve değerini bilmesini tembih eder. Fırçanın bir değeri olmadığını öğrenince sinirlenir ve fırçayı yere atar. Yere atınca içinden değerli iki taş çıkar. Gümrükten mal kaçırmak için bu yolların denendiğini öğrenir.

16. Bir Taarruz (Feneryolu 1919)

Hayrullah Efendi, Boğaziçi'nin Anadolu yakasında bir kış gecesi iskeleye çıkar. Elinde feneriyle yokuşu çıkarken yanığında silah hisseder. Hemen cüzdanını ve parasını ona verir. Hırsız paranın hepsini almaz ve içinden çok az bir meblağa alarak kaçar. Hayrullah Efendi onu bakkala kadar takip eder ve kim olduğunu sorar. Dört yıl cephede savaştıktan sonra terhis edilen bir subay olduğunu öğrenir. Ertesi gün Hayrullah Efendi onun evine yiyecek ve içecek gönderir.

17. Ayşenin Tali'i (Erenköy 1909)

(30 Nisan 1325/ 13 Mayıs 1909)

Musavver Muhit, sayı 26/4, s.27-29

Ayşe ve annesi harabeyi andıran yıkık dökük bir evde annesiyle beraber yaşar. Her gün antikacıların evine hizmetçilik yapmaya giden annesinin evde bulunmadığı yağmurlu bir günde, annesinin hizmetçilik yaptığı zengin ailenin 19 yaşındaki oğlu avdan dönerken evlerine girer. Ayşe'yi iş yaparken görür ve ona

saldırır. Ayşe kendini korumak isterken oğlanın ayağı kayar ve düşer ve ölür. Dışarıda onu bekleyen köpeğini de öldürür ve onları gömer. Ölümünü unutulur. Kısa bir süre sonra köyden bir genç annesi yokken eve gelir. Ayşe diğer avcı gibi onu da öldürmek istemez, acı, üzüntü çekmemek için ona karşı koymaz. Teslim olur.

18. Garez (Şişli 1947)
(İlkbahar 1947)

Aile Dergisi, Cilt 1, Sayı 1

Nebile'nin babası İstanbul'a mal götürür. Aylar geçmesine rağmen dönmez ve onları İstanbul'a çağırır. Babası İstanbul'da zengin olur. Nebile kısa sürede bu zenginliğe alışır. Kendisine pahalı eşyalar ve kıyafetler alır. Artık annesini ve babasını da beğenmez duruma gelen Nebile, onlardan utanır. Sürekli annesini azarlar ve babasını adam yerine koymaz. Beş yıl zengin ve sonradan görme hallerinden sonra Nebile üçüncü kez nişanlanır. Ancak babasının işlerinin bozulmaya başlamasıyla erkek tarafı yüzüğü atar ve kasabaya dönmek zorunda kalırlar, döndükleri için babasına kin duyar ve düşman kesilir.

1.2.2.2.Gurbet Hikâyeleri

İlk basım:1940

İkinci basım 1965

Üçüncü basım 1973

1.Yara (Şişli 1938)

Yara hikâyesinde Suriye'de Arap aşiretlerinin savaşı esnasında yaralanan bedevinin, bir aşiret şeyhi ve Osmanlı teğmeni tarafından nasıl tedavi edilmesi anlatılır. Hikâye anı şeklinde kaleme alınmıştır. Başkişi anlatıcı kişi rolünü de üstlenmiştir. Hikâye avludan gelen dört Bedevi'den birinin yaralı olduğunun anlaşılmasıyla başlar ve yaralı Bedevi hemen tedavi edilir. Ertesi gün veda ederek yola çıkan Bedeviler, hediye olarak ona bindiği kısrağın hamile olduğunu ve yavrusunu ona verdiğini söyler. Olaydan üç yıl sonra Bedevi sözünde durur ve tayı oraya getirir.

2.Eskici (Şişli 1938)

Hasan anne ve babasını kaybetmiş 5 yaşında bir çocuktur. Bakacak kimsesi olmadığı için Arabistan'a halasının yanına gönderilir. İlk vapur yolculuğu daha sonra tren yolculuğu yaparak halasının yanına gitmiştir. Hasan hiç konuşmaz. Bir gün halasının avluya çağırdığı ayakkabı tamircisiyle hasanın susuşu son bulur. Tamircinin de Türk olduğunu öğrenince hasan hiç susmaz. Tamircinin işinin bitmesi ve Hasan'ın ayrılışlarındaki hüznüyle hikâyeye biter.

3.Antikacı (Şişli 1939) Tan Gazetesi

1939 yılında Şişli'de kaleme alınan hikâyede yazar İngiliz ve Fransız subayların Orta Doğu'daki davranışlarından bahseder. Hikâyeye Şarka gelen bir Fransız subay ve olayı anlatan kişinin Lübnan'da Antikacı adı verilen kişiyi aradıklarını ifade eden cümle ile başlar. Antikacı olarak aranan kişi kendisini Efganlı Şeyh olarak tanıtmış aslında bir İngiliz casusu olduğunun anlaşılmasıyla hikâyeye son bulur.

4.Testi (Şişli 1939)

Ömer Lübnan'da şoförlük yapan biridir. Bir gece arabasına üç Bedevi biner ve doktora gitmek istediklerini söylerler. Ömer nefes almakta zorlanan adamı görünce neyi olduğunu sorar ve testiden su içerken bir arının boğazına kaçtığını öğrenir. Lübnan'da o zamanlar bulaşıcı hastalık olduğundan halk testi ile su içerdi. Olanı yanındakinin testiden su içerken, testinin içine düşmüş olan bir arının boğazına kaçarak onu soktuğunu söyler. Lübnan halkı o zamanlar hastalık bulaşır korkusuyla bardak kullanmaz, suyu testiyle içerler. Ömer adamı doktora getirdiğinde doktorun öldüğünü anlarlar ve Bedevi'nin de ölmesiyle hikâyeye biter.

5.Fener (Şişli 1939)

1939'da Şişli'de yazılan hikâyeye hatıra tarzında yazılmıştır. Bedevi Ebu Ali'nin başına gelenler başka bir anlatıcı tarafından okuyuculara sunulur. 47 yaşında ilk kez bir kasaba yüzü gören Ebu Ali kasabadaki çarşığı gezerken şaşırıp kalır. Süryani bir çerçiciden bir fener alır. Fener ışığının bir müddet yanmaması üzerine Ebu Ali Estersuvar Bölüğü Kumandanı olarak Badiye 'de bulunan subaya fenerini getirir. Pili kaymış olan feneri onardıktan sonra subay eğer padişahın ömrüne dua etmeyi unutursan fener yine söner demesinin ardından Ebu Ali oradan ayrılır ve bir daha oraya uğramaz.

6.Zincir (Halep 1935)

1935'te Halep'te kaleme alınan Zincir'de yazar sürgündedir. Fuju adı verilen bir köpeğin zincirliken önüne çıkan insan ve hayvanları parçalayacağını, koparacağını anlatan yazar Fuju'nun tesadüfen zincirinden kurtularak birkaç gün evden kaçmasını sokakta gezdikten sonra uslandığını belirtir. Yazara göre Fuju kendinden daha güçlü köpeklere rast gelmiş, aç kalmış ve evinin değerini anlamıştır. Böyle uslanınca da olay konusu olmaktan kurtulamamıştır.

7.Gözyaşı (Şişli 1939) Tan Gazetesi

Hatırat üslûbuyla yazılan bu hikâyede yazar ilk olarak anısı anlatılacak kadını tanıtarak hikâyeye başlar. Balkan Harbi'nin anlatıldığı hikâyede yurdundan kaçmak zorunda kalan kadının kaçarken üç çocuğunu nasıl bırakmak zorunda kaldığından bahseder. Gözyaşı hikâyesinde yazar düşman zulmünden açan dul bir kadının başından geçenleri anlatır.

8.Keklik (Halep 1936) Tan Gaztesi

İntikam duygusu üzerine kurgulanan Keklik'te yazar Zülfü Ağa adındaki bir adamı sırf dışarıya iyi görünmek için hacca giden bir tip olarak verir. Hacı Zülfü Ağa kuş avlarken bir gözünü kaybeder, gözünün intikamını da kuşlardan alır.

Hacı Zülfü Ağa Nazlı adını verdiği dişi kekligi ile erkek keklikleri avlar. Dişi kekligin bağırıışlarına ve cazibesine dayanamayan erkek keklikler birer birer Zülfü Ağa tarafından vurulur. Nazlı ve Zülfü Ağa bu durumdan çok mesuttur.

9.Akrep (Halep 1936) Tan Gazetesi

Yazar olayı görmüş gibi hikâyeyi anlatır. 1936 yılında Halep'te yazılan hikâyede yazar vatan ve millet sevgisi üzerinde durur. Çöl insanlarını ve onların tuhaf davranışlarını okuyucuya sunar. Ebu Areb'in akreplerle dolu olan vücudu hikâyeye ilginçlik katmıştır.

10.Köpek (Şişli 1939) Tan Gazetesi

Memleketinde ayrı olan Osman, Lübnan'da yaşar. Osman kimseyle konuşmayan biridir. Bir gün işe giderken arkasına bir köpek takılır. Osman onu kendisine benzetir ve kaderdaş olduklarını düşünerek onu yanına alır, onu bırakmaz. Bir gün Osman'ı zabıtlar yakar ve kaçak çalıştığı için onu sınır dışı ederler. Ancak köpeğin hastalık bulaştırma ihtimali olduğu için hayvanların sınır dışı edilmesi yasak olduğu için köpeğini yanına götürmesine izin vermezler. Osman bu olaydan sonra kaderin tekrar kendisine kazık attığını düşünür.

11.Lavrans (Halep 1936) Tan Gazetesi

Refik Halit Karay Lavrans aracılığıyla bir falcının kehaneti sonucunda Lavrans'ın başından geçenleri anlatır. Hikâyenin bütününde falcının dediklerinin çıktığı anlatılmış İngilizlerin bu topraklarda çok para harcayıp çok kanlar döktüğü dile getirilmiştir.

12.Çıban (Lübnan 1930) Tan Gazetesi

Hikâye, hatıra tarzında yazılmış, bir binbaşı aracılığıyla okuyucuya sunulmuştur. Olaylar bir binbaşının dilinden anlatılmaktadır. İki Arap Emiri arasındaki kavgayı bitirmek için Yemen Valisi İzzet Paşa onların askerlerini Hadramut sınırına gönderir. Askerler onlara ilk geldikleri gün cibindirik içinde yatmalarını aksi halde burada bulunan bir sineğin ısırmasıyla Hadramut çıbanına yakalanabileceklerini söyler. Askerler çarşıda bu çıbandan dolayı insanların ne hale geldiklerini görürler ve daha sıkı sarrınarak uyumaya başlarlar. Bir gün askerlerden bir tanesi yanağında bir kızarıklık ve bir kaşıntı hisseder. Hemen emirin yanına gider. Oraya cadıya benzeyen bir kadını gönderir. Cadının yaptığı tedaviyle çıban çıkarılır. Asker de çıbanın özü çıkarıldıktan sonra Binbaşı, yanağında küçük bir yanığa benzeyen izi göstererek 'İmparatorluk zabiti neler çeker?' der.

13.Kaçak (Şişli 1938)

Birinci Dünya Savaşı'na katılan bir subayın hatırasına dayanan Kaçak hikâyesi Ruslara esir düştükten sonra bir Osmanlı zabitanın Sibirya'ya nasıl gönderildiğini ve oradan nasıl kurtulduğunun anlatılır. Bu hatırayla Refik Halit, insanların yaşamak için zor şartlarla nasıl mücadele ettiğini ve Sibirya'nın dondurucu soğuşuna nasıl dayandıklarını anlatmıştır.

14.Güneş (Lübnan 1936)

Şam ve Bağdat ikileminde geçen hikâyede hatıra havası sezilir. Osmanlı devrindeki yöneticilerin bu bölgeleri tanımadıkları ve tanımadan yönettikleri, bu bölgelerdeki ulaşımın zor ve kötü şartlar altında gerçekleşmesi anlatılır. Osmanlı imparatorluğunun yıkılma süreci, Güneş çarpması sonucunda hünkâr yaverinin bu bölge hakkındaki düşünceleri ve insanların güney hakkındaki düşünceleri konu edinmiştir.

15.Hülle (Halep 1935) Tan Gazetesi

Bu hikâye de hatıra üzerine kurulmuştur. “Bu Şam’a ikinci gelişimdir diye söze başladı”⁵ cümlesiyle başlayan hikâye yaşlı bir adamın Şam’dayken başından geçen olaylara dayanır. Kocasının telâkı selase ile boşadığı bir kadın ile din gereği yabancı başka bir adamla evlenmek zorunda kalan namuslu bir kadının hikâyesi anlatılır. Yazar Şam’ a ilk defa giden adam ile okuyucularını da yabancı şaşkınlığıyla Şam’da gezdirir.

16.İstanbul (Halep 1936)

Halep’te yazılan bu hikâyede yazar gurbettedir. Gurbet duygusunu ve vatan hasretini konu edinmiştir. Sürgündeki insanların ıstırapları ve bu ıstırapların insanlar üzerindeki olumsuz etkileri anlatılmıştır. Hikâyenin sonunda erkeğin “öyle ise bana da ver. Zira ben de gidemiyorum”⁶ diyerek kadından uyuşturucu istemesi vatan özleminin insanları ne hale getirdiğini göstermiştir.

17.Dişçi (Şişli 1938)

Hatıra üslûbunun hâkim olduğu Dişçi hikâyesine yazar vakayı ne zaman ve kimden duyduğuna dair bilgilerle başlamıştır. Mektep ve medrese eğitimi görmüş olan başçavuş olarak bilinen şahsın harp sonuna ait hatırası anlatılmaktadır. Bu hikâyede Bedevilerin Osmanlılara karşı tutumlarından bahsedilmiştir.

1.2.3. Mizah –Hiciv

Sakın Aldanma Kanma, İst.1915

Ago Paşa’nın Hatıratı, İst. 1918

Kirpinin Dedikleri, İst. 1916

Ay Peşinde (1922),

Tanıdıklarım (1922),

Guguklu Saat (1925)

⁵ G.H,“Hülle”, s.51

⁶ Gurbet Hikâyeleri, İst,s.58

1.2.4. Tiyatro

Deli(İlk baskı Halep?) 2. Baskı İst.1939

Kaniye Müdafaası ve Tiryaki Hasan Paşa, neşredilmemiştir.

1.2.5. Hatıratlar

Minelbab İlelmihrab , Akşam gazetesinde neşredilmeye başlanmıştır 1924, 2.baskı İst. 1946

Bir Ömür Boyunca, İst.1980

1.2.6. Kronik:

Bir Avuç Saçma, 1936

Bir İçim Su, 1931

İlk Adım, 1941

Üç Nesil-Üç Hayat,1943

Makyajlı Kadın, 1943

Tanrıya Şikayet, 1944

1.2.7.İnceleme

Karacaoğlan⁷

⁷ Osman Nuri Ekiz, **Refik Halit Karay (Hayatı ve Eserleri)**, Gökşin Yayınları, İstanbul/1984, s.19

1.3.Refik Halit Karay'ın Hikâyeciliği ve Edebi Kişiliği

Refik Halit Karay sanat hayatına Fecr-i Âti topluluğunda başlar. Bundan kısa bir süre sonra kendisini Memleket Edebiyatı'na yakın hisseder ve bu anlayış doğrultusunda eser vermeye başlar. Ahmet Kabaklı *Türk Edebiyatı III* adlı eserinde Refik Halit Karay'la ilgili olarak şu bilgileri verir: “*Başlangıçta, bütün çağdaşları gibi o da Ziya Gökalp etkisinde Türkçü-milliyetçidir. Yakup Kadri gibi onun da geçmişe ve geleneğe bağlılığı vardır. Sade lisan akımını güçlendiren kudretli kalemlerin başında gelmektedir.*” (Kabaklı 2002: 783)

Güçlü gözlem yeteneğini eserlerine başarıyla uygular. Nesir türündeki eserlerinde, ruhsal betimlemeler yerine dışsal tasvirlerle yer verir. Gözlemlerinin ilham kaynağı tabiattır. Tabiatı çok iyi izleyen ve yorumlayan yazar, sanatkârane bir gözle gördüklerini yorumlar.

Refik Halit eserlerinde tip oluşturur. Kahramanlarını daha çok biçim ve dış görünüşleriyle az da olsa ruhsal durumlarıyla vererek kişilerini her yönüyle okuyucuya sunar.

“*İlgi çeker ve geniş coğrafyalı romanlar yazan Refik Halit'in kişi kadrosu çok zengindir. Eski paşalar, yeni zenginler, devlet düşkünleri, sürgünler, saraylılar, maceraperestler, hovardalar, köylüler, ecnebler, sosyete hayatı sürenler, hatta korsanlar, çete reisleri, prensler ve sultanlar, roman ve hikâyelerini doldurmaktadır.*” (Kabaklı 2002, s.782)

Yazarın eserlerinde bu kadar çok kişiye yer vermesinin nedeni, yaşadığı sürgünler ve Anadolu'da ve Anadolu dışında birçok yerde bulunması birçok insanla karşılaşmasından kaynaklanır.

Refik Halit Karay, roman, hikâye, mizah-hiciv, tiyatro, kronik gibi çok farklı türde eser kaleme almıştır. Bu eser çeşitlilikleri onun düşünce yapısının çeşitliliğini de göstermektedir.

Hayatının uzunca bir bölümünü sürgünde geçiren yazar; biri Anadolu içerisinde biri de Anadolu'nun dışına olmak üzere iki kere sürgüne yollanır. Bu sürgünler onun Milliyetçi yanının gelişmesinde etkili olmuştur.

Ahmet Kabaklı Refik Halit'i sade edebiyat Türkçesinin müjdecisi olarak görür ve Ziya Gökalp'inde Türkçeyi en iyi kullanan yazar olarak Refik Halit'i gösterdiğini ifade eder. (Kabaklı 2002, s.783)

Türk Edebiyatında 1909 yılı Maupassant tarzının (Olay Hikâyeciliği) etkin olduğu bir dönemdir. Refik Halit Karay hikâye yazmaya 1909 yılında başladığı ve o dönemde de Maupassant okuduğu için Maupassant tarzının etkisinde kalmıştır. Bu dönemde ilk hikâyelerinden başlayarak bu tarzı eserlerine yansıtmıştır. Bu hikâye tarzının en belirgin özelliği bir olaya dayanması, olayın başlangıcının ve sonunun belli olması ve sonunun sürpriz bir şekilde bitmesidir. Olaylar okuyucuda merak unsurunu doğurur, oluşan düğüm bir noktadan sonra çözülerek merak unsuru

giderilir. Gözlem bu tarzda çok önemli bir yer tutar. Refik Halit'te Maupassant tarzının özelliklerini çok net görmekteyiz.

Yazar Anadolu insanının yaşadığı zorlukları ve çektiği sıkıntıları hikâyeleriyle okuyucuya geçirmeyi başarır. Olaylar kahramanların kişisel özelliklerine göre kurgulanmış ve olaylar karşısındaki tavırlarıyla toplumda sıkça karşımıza çıkan başarılı tipler ortaya çıkarmıştır.

Hikâyelerde yazar hikâyenin geçtiği yerleri kahramanlarla beraber tanıtmıştır. Vehbi Efendi'nin Şüphesi ve Küs Ömer hikâyelerinde yazar kahramanlarını anlattıktan sonra çevre betimlemesine geçmiş olumsuz bir durumda çevre de olumsuz ve kötü tasvir edilmiştir.

“Doğuştan okadır beceriksiz, bezgindi ki otuzunu geçtiği, dört yüz kuruşu maaşına imrenerek kısmetler tâ ayağına geldiği halde evlenmemiş, kadın nedir, daha henüz tatmamıştı. Bu yolda ilk adımın kendisini bir uçuruma sürükleyeceğine; hayatının o pek sevdiği boşluğunu, durgunluğunu vakalar, dertlerle dolduracağına inanırdı. Böyle olmasa şimdi bile, elinin altında, arzularını yatıştırarak ne âlâ bir fırsat vardı. Oturduğu bina, kapıları desteklenerek sofralarına iğreti bölmeler çekerek iki eve ayrılmıştı...”⁸

Hatıra üslûbuyla yazılan Gurbet Hikâyelerinde yazar olayı anlatan kişilerin o çevreye neden ve nasıl gittiğinin anlatıldığı paragrafla başlamış ve daha sonra konuya geçmiştir. Yazar hikâyelerinde birbiriyle uyumlu ya da birbirinin zıddı kişileri seçmiştir.

Memleket Hikâyelerinde Yalık Emine kötü huylu ıslah edilmesi gereken bir kadın olarak anlatılırken ıslah edilmesi için gönderilen yer son derece namuslu, ahlaklı bir kasaba olarak tanıtılır. Vehbi Efendi tüm tanıdıklarından farklıdır. Memleket Hikâyelerinde bu tarz zıtlıklar göze çarpar.

Gurbet Hikâyelerinde ise yazar birbirine benzeyen kişileri seçer. Vatan sevgisiyle ve yurt özlemiyle dolu insanların tesadüfen bir yerde karşılaşmaları ve birbirlerinden ayrılmamak istememelerinin temel nedeni yurt özleminde kaynaklanır. Akrep hikâyesinde hikâyeci uğradığı kasabadaki mutasarrıfın Türkçe konuşmasını ister ve onu bırakmak istemez.

Aynı duyguya Eskici hikâyesindeki Hasan'da da rastlanır. Gittiği yerde günlerce konuşmayan Hasan'ın tamircinin Türkçe konuştuğunu duyunca sadece onunla konuşan ve susmayan Hasan'ın ayrılışlarındaki hüznü ve duyguyu yazar okuyucuya geçirmeyi başarmıştır.

Refik Halit hikâyelerinin sonunu genellikle ironik ve kötü ifadelerle bitirir. Ayşe'nin Talii, Yılda Bir, Şaka, Yatır, Yalık Emine, Zincir hikâyelerinde kahramanların ölümlerini ifade eden cümleler; Koca Öküz, Vehbi Efendi'nin Şüphesi, Komşu Namusu, Sarı Bal, Şeftali Bahçelerinde ise hikâyeler ironi cümlelerle biter.

⁸ Memleket Hikâyeleri, Vehbi Efendi'nin Şüphesi, s.47

2. ÜSLÛP VE ÜSLÛPBİLİM

2.1. Üslûp

Biçem, tarz, stil kelimeleriyle karşılanan üslûp yazarın düşünce dünyasını ve görüşlerini yansıtan sözcüktür.

“Daha ilk çağlardan beri eşzamanlı ve artzamanlı boyutlarıyla tartışılan üslûbun, teorisinden çok pratik olarak kullanılan ifade sanatı olması itibariyle sınırları çizilmiş net bir tanımından bahsetmek pek mümkün gözükmemektedir.”⁹

Üslûbun içeriği ve özellikleriyle ilgili pek çok tanım yapılmıştır. “Edebiyat terimlerinin çoğunda olduğu gibi üslûbun da efrâdını câmî, ağıârını mânî bir tanımı yoktur; birçok tanım denemeleri vardır. Ancak bunların hiçbirisi, üslûbun tam ve kesin bir ifadesi olmamakla birlikte, her biri onun çeşitli yönlerini tanımamıza yardım edecek niteliktedir.”¹⁰

Stil sözcüğünün farklı anlamları taşıdığı da görülür. “Tanzimat döneminde Beyân ve Üslûp kelimeleriyle karşılanan ‘style’ kelimesi için günümüzde usul, tarz, yöntem, yol; ifade tarzı, anlatış yolu, anlatım biçimi; biçem, deyiş karşılıkları kullanılmaktadır.”¹¹

Üslûp için birçok tanım yapılmıştır. “Yapılan tanımlamaların kimi üslûbun kaynağı kimi işlevi, kimi neticesi, kimi mahiyeti kimi tesiri üzerinde durmaktadır. Dilbilimsel ağırlıklı yürütülen modern Batıdaki üslûp çalışmalarında yapılan üslûp tanımlamaları, dilbilimsel açıdan, üslûp düşüncesinin üzerine oturduğu üç temele göre; kaynak, metin ve muhatap’ı esas alanlar olarak tasniflenebilir.”¹²

⁹ Celâlettin Divleki, **Tarihi Süreç İçerisinde Üslûba İlişkin Tanım Çabaları ve Bir Tanım Denemesi I**, AÜİFD. XLVIII, s. 2, Ankara 2007 I/117.

¹⁰ Ahmet Çoban, **Edebiyatta Üslûp Üzerine**, Akçağ Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2004, s.13.

¹¹Fetullah Yener, **Üslûbî Anlatım ve Takdim-Tehir Üslûbunun Kur’an-ı Kerim’deki Kullanımı**, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilgileri Anabilim Dalı Arap Dili ve Belâgatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2010., s.40. Terimle ilgili olarak, çeşitli açıklamalara yer verilen şu sözlüklere bakılabilir: Tahirü’l Mevlevî, **Edebiyat Lugati**, İstanbul 1973; S. Kemal Karaalioğlu, **Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, İstanbul 1969, Akalın, L. Sami, **Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1984; Emin Özdemir, **Edebiyat Bilgileri Sözlüğü**, İstanbul 1990; Turan Karataş, **Açıklamalı Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, Ankara 2004; Ayrıca üslûpla ilgili çeşitli yazıların derlendiği şu çalışmaya da bk. Yakup Çelik, **Sanat ve Edebiyatta Temel Kavramlar**, İstanbul 2002, 239 vd.(Yener, *age.*, s.41.)

¹² Yener, *age.*, s.42.

1. “Üslûp, kelâmî¹³ terkiplerin (söz ve cümlelerin) kendisinde oluşturulduğu bir tezgah, bu terkiplerin kendi biçimine sokulduğu bir kalıptır.”¹⁴
2. “Üslûp, zihin tarafından, bütün ifade biçimlerinin içinde eritilip istenilen maksadı ifade edecek düzeye gelinceye ve dil melekesi bakımından doğru bir şekil almaya kadar düzenlenilip seçildiği kalıptır. Bir bakıma söz ve ibarelerin içinde şekillendiği zihinsel bir formdur.”¹⁵
3. “Schopenhauer, üslûbu daha çok düşünme şekliyle ilgili bulur ve "Üslûp aklın fizyonomisidir, düşüncenin dış görünüşüdür" der. Newman'a göre üslûp, ‘Yazarın bağlı olduğu, onunla düşündüğü ve kullandığı dilin özelliklerine uyacak biçimde düşünmek sanatıdır.’¹⁶
4. “Üslûp, zihindeki düşüncenin dile dönüştüğü yerde aranılır; "Her sanatçı veya edibin duygu ve düşüncelerini ifade etme biçimi, anlatış yolu. Başka bir ifadeyle zihinde doğan buluşun düzenlendikten sonra yazıyla ortaya konma tarzı. Bir yazarın duyuş ve düşünüşünün dile yansımaya, dili kendine özgü kullanış biçimine de üslub denir.”¹⁷
5. “Dil, düşüncenin elbisesidir ve üslûp, elbisenin tam ve ona uygun kesilmiş şeklidir.”
6. “Üslûp, tarz-ı beyân demektir. Düşüncesini, duygusunu, kuruntusunu, yani tefekkürünü, tahassüsünü, tahayyülünü anlatmak için herkesin şahsî bir ifade tarzı vardır. İşte o tarza "üslûp" denilir. Buna "eda" tabiri olunduğu da vardır.”¹⁸
7. “Bir yazının içeriğini açık ve aydınlık bir biçimde dışlaştırmak için başvurulan tüm yollar kişisel bir renk kazandığı sürece üslûp içinde düşünülebilir.”¹⁹
8. Üslûp, “bir yazının, hangi yazarın kaleminden çıktığını gösteren bir sanat ve anlatım özelliği”²⁰ olarak da tanımlanmıştır.

¹³ Kelâm, dilbilimdeki énoncé (ibâre-sözce)’nin karşılıdığı anlaşılır; ayrıca bu terim söz, ibare, cümle, söyleyiş, lehçe, dil vb. allamlarına da gelmektedir.

¹⁴ İbni Haldûn, **Veliyyüddîn Abdurrahman b. Muhammed, Mukaddimetü İbn-i Haldûn**, Beyrut. 2001, (çev. Zakir Kadirî Ugan, İstanbul 1996, III, 210 vd.; 6. Kitâb, 17. Bölüm, 48. Fası).

¹⁵ Celalettin Divlekci, **Tarihsel Süreç İçerisinde Üslûba İlişkin Tanım Çabaları ve Bir Tanım Denemesi (II)**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, II/ 235.

¹⁶ L. Sami Akalın, **Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 1984.

¹⁷ Turan Karataş, **Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü**, Sütun Yayınları, İstanbul 2011.

¹⁸ Tahir-ül Mevlevî, **Edebiyat Lügati**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973, s.177.

¹⁹ Emin Özdemir, **Edebiyat Bilgileri Sözlüğü**, İstanbul 1990.

²⁰ S. Kemal Karaalioglu, **Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü**, İstanbul 1969.

9. Üslûbu dilbilimsel bir olgu olarak inceleyen Spitzer, onun “bir dilin kendisini kullananlara arz ettiği seçme imkânlarını ele alan bir ilim”²¹ olarak telakki edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

10. “Birçok yazar üslûbu, bir seçimin neticesi olarak düşünür; bazıları da üslûbu bir norma göre sapma olarak görürler. Bu konuda, farklı seviyelerde çeşitli tartışmalar vardır. Ancak üslûbun, dilin ve edebî türün hazırladığı imkânlardan bir seçme olduğu açıktır.”²²

11. “Bir bireyin dilsel gereç ve olanakları kendine özgü ölçütlerle seçip kullanması sonucu söyleme kattığı kişisel nitelikli özelliklerin tümünü ifade eden Biçem terimi, belli bir dilsel düzlemdeki gerçekleştirmelerin toplu özelliği olarak da yorumlanır. (şiiresel biçem, resmî yazışmaların biçemi vb. gibi)”²³

12. P. Guiraud, “üslûp, okuru ikna etmek, ona hoşça vakit geçirtmek, dikkatini çekmek veya hayal gücünü hareke geçirmek için söylemin büründüğü renkler cümbüşüdür.”²⁴ der.

13. Üslûp dilbilimle yakından ilgili olduğu için dilbilimcilerin üslûbu dilbilime ait bir yapı olduğunu ifade ederler. “Üslûp, dile hâkim olmak ve onu en iyi kullanmaktan başka bir şey değildir.”²⁵

Üslûp sanatçının dile ne kadar hakim olduğunu gösterir. Sanatçıları birbirinden ayırır. Metin- dil-yazar üçgenini sağlayan değer üslûptur.

“Üslûp, kişinin ortaya koyduğu sanat eserinin tamamına sirayet eden, dokularına nüfuz eden özgün kişiliğinin damgasıdır. Bu hususta Buffon’un *Le style, c’est l’homme mémé* (Üslûb-ı beyân aynıyla insan) sözü meşhurdur.”²⁶

Sanatçıların bireysel üslûbunun yanında toplumsal ve dönemsal üslûptan da söz edilebilir. “Ortak kültürel alt yapıya, benzer duyarlılıklara ve aynı dil evrenine sahip olan bir dönem sanatçıları birbirine yakın bir üslup oluşturabilirler.”²⁷

Üslûbu oluşturan unsurların belirlenmesi üslûp incelemelerinin ilk ve en önemli basamağıdır. “Bunun için verilerin tespitinde ve bulguların genelleştirilip (veya özelleştirilip) bir sistem ve disipline ulaştırılmasında ne gibi yolların izleneceğini düşünmek gerekir.”²⁸ “Bunun için verilerin tespitinde ve bulguların genelleştirilip

²¹ Leo Spitzer, **Üslûb Tedkikleri ve Muhtelif Memleketler**, (Çev. Fikret Elpe), TDED. c.13 İstanbul 1964, s.151.

²² Şerif Aktaş, **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002 s.106.

²³ Berke Vardar, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 2002.

²⁴ Divlekci, **agm.**, I/130.

²⁵ Mustafa Uslu, **Üslûp’a Dair**, Çınar, S.1, Eylül, 1983.

²⁶ Nurullah Çetin, **Şiir Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap Yayınları, 4.Baskı, Ankara, 2006, s.196.

²⁷ Çetin, **age.**, s.197.

²⁸ Mehmet Önal, **Edebî Dil ve Üslûp**, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 36, Erzurum 2008,s.34.

(veya özelleştirilip) bir sistem ve disipline ulaştırılmasında ne gibi yolların izleneceğini düşünmek gerekir.”²⁹

“Eserin üslûbu ile imtizaç edememiş bir üslûp incelemecisinin hâli, soğuk kış gününde soba resminin yanında ısınmaya çalışan adama benzer. Hâlbuki ateşin resmi, yakabilmelidir de... Bir edebiyat öğrencisi, kendi şahsında bulduğu orijinal tavır ve tercihleri, hem başka insanlarla hem de tarihte yaşamış insanlarla ve üslup incelemesi yaptığı eserin sanatkârıyla karşılaştırmalıdır. Bu tür bir mukayese, sanatçının üslubunu çözümlerken faydalı olacaktır. Bu sayededir ki, edebî metnin üslup çalışması, şahsa indirgenebilecektir.”³⁰ Bu yüzden edebi eseri tam anlamıyla anlamak ve özümsemek eserin üslûp özelliklerini doğru belirlemek için şarttır.

2.2. Üslûpbilim (Stilistik/Stilistic/Stylistique)

Üslûpbilim, metnin dilbilgisel unsurlarını belirlemeyi sağlayan ve metinlerdeki dilsel farklılıkları ortaya koymayan yarayan terimdir.

Sanat eserlerinin ilk şekildeği yer zihindir. . “Bir eserin bedîî kıymetini yapan sırf yazarın şahsiyetidir.”³¹ Jean Paul Sartre’e göre “stilistik araştırma; bizi yazarın kendisinin bağlanmış bulunduğu nesnelleştirme” tasarısına götürür.”³² Stilistikte önemli olan şey metindir. “Bir metnin üslûp bakımından değerlendirilmesi, edebiyat araştırmasıyla dilbilimin üst üste çakıştığı bir sahada yer alan bağımsız bir disiplindir. Üslûp incelemesi, metni esas alır ve metindeki malzemeden hareketle onun özelliklerini belirtir.”³³

Üslûp incelemelerinde metindeki dilsel öğelerin ne işe yaradıkları ve neden metinde buldukları açıklanmaya çalışılır.

“Üslûpbilim, dildeki üslûbun dilbilimsel incelenmesidir. Üslûpbilim, metinlerin anlamı nasıl yansıttığını, okurların anlamı nasıl oluşturduğunu ve onların yaptıkları tarzda metinlere nasıl tepki verdiklerini izah etmeyi amaçlar.”³⁴ Metin; temeli dile dayanmakla birlikte bireyin ve toplumun maddî, manevî hayatı, tabiat ile ilgili birçok

²⁹ Önal, **age.**, s.34.

³⁰ Önal, **age.**, s.35.

³¹ M. Fuat Köprülü, **Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl**, Edebiyat Araştırmaları I, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1989, 3.Baskı, s.27.

³² Henri Mitterand, **Tekevünî (Oluşumcu) Stilistik**, (Çev. Şerif Aktaş), Doğuş Edebiyat, S.7 (Ekim), 1982, s.29.

³³ Necati Sungur, **Şiir ve Üslûb**, Yedi İklim, S. (24)6, Eylül 1992, s.109.

³⁴ Lesley Jeffries and Daniel McIntyre, **Stylistics (Üslûpbilim)**, Cambridge: Cambridge Press, 2010. (tanıtım yazısından).

unsuru bünyesinde bulunduran bir yapıdır.³⁵ Metin ve metini oluşturan yapılar ile yazar ayrılmaz bir bütündür. “Terkiplerde ifadesini bulan düşünce ve duyguların, sanatkârın şahsında geçirdiği mâcerâ, daha yerinde bir ifadeyle onun gönlünde ve muhayyilesinde tekevvünü (oluşum) de ‘stylistique’ in inceleme konusudur.”³⁶

2.3. Üslûp İnceleme Yöntemleri

“Üslup çalışmalarının kesin bir disipline bağlanamamasının nedenlerinden biri de sanatın mahiyetine ait yorumların çokluğunda aranmalıdır. Bu çokluk ve karmaşıklık, edebî değerlerin ilkelerine ulaşmayı zorlaştırıyor. Bu bilgi, sanatın ve hattâ var oluşun sırları ile doğru orantılı olmalıdır. “Bu nedir?” sorusunda genellikle birleşen felsefi kuramlar, “Niçin böyledir?” ve “Nasıl olabilir?” sorularına genellikle farklı cevaplar verirler. Sanatın değişen ve gelişen yapısı düşünüldüğünde, bunu bir dereceye kadar normal kabul etmek gerekir; ancak, bir metin, üslup yönüyle şu şekilde incelenebilir, denilebilecek bir örneğe ulaşmak da istenilen bir durumdur.”³⁷ Bu yüzden üslûp inceleme yöntemleri ve ölçütleri kesin olarak belirtilmemiştir.

“Üslûpbilimi yöneldiği bilim ve sanat alanına göre, her şeyden önce ikiye ayırabiliriz: Dilcilik üslûpbilimi (linguististique), edebî üslûpbilim. Kullanılacak dil ile estetik -ya da diğer adıyla edebî- dil birbirinden çok farklı olduğu için, çoğu araştırmacılar edebiyat bilimi ile dilbilim üslûbunu birbirinden ayırmaktadırlar.”³⁸

Şerif Aktaş Üslûp incelemelerini 2 gruba ayırır.

1. Tasviri üslûp incelemesi,
2. Oluşumcu (Tekevvünü) üslûp incelemesi.

Tasviri üslûp incelemesi metni ve ifadeyi esas alır. Tasvirî üslûp incelemesi, “Doğrudan doğruya metinden ve metni anlama çabalarından kaynaklanan bir üslûp incelemesidir.”³⁹

³⁵ İbrahim Halil Tuğluk, **Metin Şerhi İçin Gerekli Bir Kaynak: Resimli Mazmunlar Sözlüğü**, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4/6 Fall 2009, s.427.

³⁶ Şerif Aktaş, “**Edebiyatımızda Tenkit**”, Doğu Edebiyatı, S.26, Mayıs 1982 s.105.

³⁷ Mehmet Önal, **Edebî Dil ve Üslûp**, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 36, Erzurum, 2008, s.37.

³⁸ Çoban, **age.**, s.100.

³⁹ Çoban, **age.**, s.106.

“Tasviri üslûp incelemesinde bir duygu veya düşünceyi ifadeyle vazifeli dil unsurlarının sahip olduğu değerler incelenir. Bu yapılırken Retorik ve inşâ'nın, bedî'nin ve özel anlamıyla belâgatın koymuş olduğu normlar birer edebi tenkit vasıtası olarak kullanılır ve mütekellimin/yazarın bu normlardan seçme ve sapma eğilimleri belirlenir.”⁴⁰ Tasvirî üslûp incelemesi, Batı'da retorik, Türk edebiyatında ise belâgat ile yakından ilişkilidir. “Belâgat; bir terim olarak, her şeyden önce maânî (kelâmın muktezây-ı hâle uygunluğunu sağlama), beyân (en açık bir şekilde ifâde), bedî' (kelâmı süsleme) ve 'tevâbi'ini içine alan bir ilmin adıdır. Bu ilim ile söz (kelâm)ün kısımlarından sahih olanını 'ihtiyâr' edebilme melekesi kazanılır. Sözün belîğ olabilmesi için delâletin açıklığı, söz yerinin gözetilmesi, uygun işâret şarttır. Esâsen böyle kelâm; kısa, kolay ve mânâca zengin olur.”⁴¹

“Tasvirî üslûp incelemesi sözlü veya yazılı ifâdeyi hareket noktası alır. Belâgat ve retorikte olduğu gibi konuşan ve yazan insanın uymak zorunda olduğu kurallar söz konusu değildir. Konuşan veya yazan insan dil vasıtasıyla düşüncesini, duygusunu, arzusunu, isteğini ifâde ederken son derece serbesttir. Ne ideal güzele ne de mutlak doğruya giden yolları gösteren kurallar ferdi sınırlar. Ancak dile ait malzemeyle istediği husûsu ifâde etmek durumundaki insan, niyet ve arzusuna göre, dile ait unsurları kullanır.”⁴²

“Tasvirî üslûp incelemesi, bir kavramı, bir fikri, bir duyguyu veya bir hâli ifâdeyle vazifeli dil unsurlarının sahip olduğu değerleri incelemektedir. Yani metnin veya ifâdenin anlamını şekillendiren duygusal, estetik, öğretici değerlerin araştırılması ve gözler önüne serilmesinden ibârettir.”⁴³

Necmettin Hacıeminoğlu'na göre üslûbun üç unsuru vardır: “1. Kelimeler, 2. Kelime grupları, 3. Cümle”⁴⁴

“Bunların incelenmesi, yalnızca malzemenin tasvirini verir. Malzemenin kabaca toplanması, edebî eseri meydana getirmez.”⁴⁵ Çünkü edebî eser sadece anlam ve unsurlarının bir araya gelmesiyle vücut bulur

⁴⁰ Yener, *age.*, s.56-57.

⁴¹ M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgât)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989, s.21.

⁴² Aktaş, *age.*, s.70-71.

⁴³ Aktaş, *age.*, s.82.

⁴⁴ Necmettin Hacıeminoğlu, *Yalnızız-IV*, Türk Yurdu, C.3, S.7 (301), Aralık 1963, s.35.

⁴⁵ Çoban, *age.*, s.107.

Tekevvünî üslûp incelemesi ise metnin söz sahibini esas alan metnin özünü araştıran yöntemdir. “Bu öz mütakellimin ruhsal yapısı, psikolojisi ve içinde bulunduğu durumdan müteşekkildir. İfade bu öze göre şekillenmiş ve bu özün gerektirdiği forma bürünmüştür. İfadenin ferdiyetle olan ilişkisi ortaya konularak bu tür bir üslûp incelemesi gerçekleştirilmiş olur.”⁴⁶

Oluşumcu (Tekevvüni) üslûp incelemesinde edebi eserin kaynakları, değişimleri ve oluşum süreci incelenir. “Çünkü her eserin bir müessiri, her sanatçının bir birikimi, her birikimin bir geçmişi, onun da bir kaynağı vardır.”⁴⁷

Edebî eserin oluşmasında yazarının birikiminin önemli rolü vardır. “Metin yazar tarafından değil, yazar aracılığıyla yazılır.”⁴⁸ Edebi eserlerin incelenmesinde yazar, eser, çevre ve zaman dikkate alınmalıdır. “Edebî eser, yazarın şahsî hayat tecrübesi ile beraber, onun yaşadığı tarihî anı, çevresini, sahip olduğu kültürü, beslendiği kaynakları, irsiyet ve mizacından gelen anlaşılması güç çok çeşitli unsurları sanatkârane bir şekilde ifade eder. Onda estetik olarak önemli olan güzellik, bütünlük ve zenginliktir.”⁴⁹

Şerif Aktaş sıralamayı şu şekilde yapar. “Önce eserin yazıldığı devrin düşünce yapısı tespit edilmeli ve bu yapı içinde hâkim unsur özel surette belirtilmelidir... Aile çevresi, yetişme tarzı, öğrenimi, insana ve dünyaya bakış şekli, arzuları, irsî özellikleri, cinsi durumu, olaylar karşısındaki tutumu üslûbuna tesir eder. Edebî tür de üslûbun vücut bulmasında önemli rol oynar.”⁵⁰

⁴⁶ Yener, *age.*, s.56-57.

⁴⁷ Çoban, *age.*, s.103.

⁴⁸ Tzvetan Todorov, “**Metnin Yapısında Biçemin Yeri**” (Çev. Ahmet Kocaman), Türk Dili, S.374, 1983, s.98.

⁴⁹ Ahmet Hamdi Tanpınar, **Yahya Kemal**, Dergâh Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 1982, s.5.

⁵⁰ Şerif Aktaş, “**Üslûp Meselesi**”, Fikir ve Sanatta Hareket, S.88, Nisan 1973, s.56.

1.REFİK HALİD KARAY'IN MEMLEKET HİKÂYELERİ VE GURBET HİKÂYELERİNİN STİLİSTİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Düşünceleri ve olayları anlatmak için kişilerin kendine has oluşturdukları ifade biçimine üslûp denir. Üslûp bir yazının okunmasına ve o yazıda ortaya atılan fikirleri okuyucuya inandırmasında önemli bir yere sahiptir. Üslûp bir nevi yazarın imzasıdır diyebiliriz. Çünkü üslûp öznel ve şahsi bir özellik taşır.

Refik Halit Karay'ın dil ve üslûbu hakkında Yahya Kemal şunları söyler.

” *Refik Halit, Meşrutiyet'ten sonra ortaya atılan edebi nesil içinde, muhakkak olarak, en fazla tebarüz eden bir çehredir. Yazıda muayyen bir nev'in mümessisi olmuş, büyük mıkıyasta kaari' kazanmış, bir düziye iyi ve itinalı eserler vücuda getirmiş, her yazdığını behemehâl merakla okutmuş, Türkçeye yeni bir çeşni vermiş, hemen hemen daima neş'eli ve canlı; görüşte hususiyet ve yazışta hüner göstermiş bir muharrirdir.*⁵¹ Refik Halit çağdaşları içerisinde diliyle onlardan keskin bir şekilde ayrılmış bir yazardır.

Nihad Sami Banarlı da Refik Halit'in hikâye dili konusunda, Dede Korkut Hikâyeleri'nin dilini baz alarak yazarın dilini şu şekilde değerlendirir: *Refik Halit Türkçesinin bu eski halk hikâyelerimizdeki söyleyiş güzelliğini hatırlatışı ise, şöyle bir sebeple izah olunabilir; Dede Korkut dili, esasen ve asırlardan beri Türk halk hikâyeciliğinin, ev ve aile Türkçesinin, eski evlerimizdeki zengin masal anlatmak geleneğini halkımız arasında yayıp yaşatmaya muvaffak olduğu canlı ve hakiki Türk dilidir. Refik Halit de kullandığı lisanı, onun en saf en gerçek kaynağından almış; ana dilimizin en güzel konuşulduğu yurt, ev, aile Türkçesini kullanmış ve İstanbul ağzı ile bütünlenip güzelleşen böyle bir Türkçeyi, kendi sanatkâr ruhunun kıymetleriyle birleştirerek meydana zengin, akıcı ve bilhassa her türlü yapmacıklardan uzak, pürüzsüz bir sanat ve bir terennüm lisanı koymuştur.*⁵²

Ahmet Kabaklı ise Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyeleri hakkında : “*Üslupları nefis, olayları çekici ve hele çevre tasvirleri çok başarılı olan bu hikâyelerinde teknik de kuvvetlidir.*”⁵³ Der.

Yazarın üslûbunu büyük ölçüde eğitimi, mesleği, deneyimleri, kültürel seviyesi, yaşadığı sıkıntılar ve mizacı oluşturur. “*İyi bir üslûp sade, akıcı, canlı, duru, berrak, açık, anlaşılır, samimi ahenkli ve caziptir. Üslûp, berrak bir kaynak suyu gibi güzel ve ahenkli olmalıdır.*”⁵⁴

Yazın hayatına Fecr-i Âti topluluğunda başlayan Refik Halit Karay orada tanıştığı Yakup Kadri ile sıkı dost olur. Refik Halit Karay, üslûbundaki ve konu seçimindeki farklılıklar nedeniyle Fecr-i Âti içerisinde yadırganmaya başlar. Yakup Kadri anılarında bunu şöyle aktarır: *Çok şahsiyetli bir üslûbu da vardı ve bunda edebiyat-ı Cedide'nin allı pullu süslerinden hiçbir iz gözükmüyordu. Refik Halit bununla da kalmıyor, gayet sade bir konuşma Türkçesiyle yazıyordu ve bu Türkçe,*

⁵¹ Yahya Kemal Beyatlı, **Siyasi Ve Edebi Portreler**, Baha Matbaası, İstanbul/1968 s.44

⁵² Nihat Sami Banarlı, **Türkçenin Sırları**, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 1986, s. 1206

⁵³ Ahmet Kabaklı, **Türk Edebiyatı**, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul/1985 C. 3, s. 378

⁵⁴ Ömer Sevinçgöl, **Güzel Konuşma ve Yazma Sanatı**, İst.,1989,s.49-50

henüz şiirde Fikret'in, Cenab'ın, nesirde Halit Ziya'nun etkisinden kurtulamamış Fecr-i Âti arkadaşlarımızın hiç de hoşuna gider gibi değildi. Hele, çok geçmeden aynı Türkçe ile ben Bir Baskın'ı, Refik Halit Fatma'nın Talihi adlı ilk Anadolu hikâyelerimizi yazmaya başlayınca bu yadırgama kendini büsbütün belli etmişti. Fecr-i Âti'de uyguladığımız bir kurala göre, yazılarımız matbaaya verilmezden önce yaptığımız eleştirme toplantılarında okunduğu vakit arkadaşlarımızın şiirleri, nesir ve hikâyeleri çok defa alkışla karşılandığı halde bizimkilerin birtakım anlaşmazlıklara yol açtığını görmezlikten gelmek mümkün değildi (Karaosmanoğlu, 2000: 50,51).

Üslûp kişileri diğerlerinden ayırır. Yani üslûp kişisel bir meziyettir. Sanatçılar farklı üslûplara sahip olmasının temel nedeni her yazarın birbirinden farklı olmasıdır. Bufon, üslûbu beyan, aynıyla insandır sözüden yola çıkarak üslûbu anlamak onu yazan insanın demek istediklerini anlamaktır diye biriz Yazarın dili, bilgi birikimi üslûbunun temel belirleyicileridir. Bu anlamda üslûp birçok unsurun iç içe geçmesiyle ortaya çıkan üründür diyebiliriz.

“Muhtevanın üslûbu belirleyici bir tarafı vardır. Milli mücadele yıllarını anlatan tarih roman ve şiirler, aynı olayları aynı muhtevayı dikkatle sunsalar bile aynı dil işaretlerini ve dil kurallarını kullanmazlar. Ayrıca göndericinin mizacı, kültürü, içinde bulunduğu ruh hali, alıcı durumundaki insan ve insanlarla ilişkisi onun dilin sunduğu imkânlar arasında yapacağı seçimi etkiler. Dilin imkanları da zamana bağlı olarak daralır veya genişler.”⁵⁵

Her yazar dünyayı farklı şekilde algılar ve bunu da eserine yansıtır. Bu bakımdan Üslûp, kişiye çevreye, ve zamana göre değişkenlik gösterebilir.

Refik Halit Karay'ın bütün eserlerinde en dikkat çekici tarafı güçlü gözlem yeteneğidir. Yazar, olaylara ve kahramanlarının en ince ayrıntısına kadar hâkimdir. Ancak, hikâyelerde olayların nedenlerine ve kahramanların ruhsal durumlarına yer vermemiştir.

“Bunun içindir ki yazılarında tasvirlerin çok başarılı ve canlı olmalarına karşılık, tahliller, pek az görülür.”⁵⁶

Sarı Bal hikâyesinde yazar misafirleri anlatırken iri yapılı 4-5 adamdan bahsederken hikâyenin başka bir yerinde misafirlerden zayıf biri diye söz ederek mantık hatası yapar.

Gelenler başları Laz başlıklı arkaları Çerkeş yamaçlı, haddinden fazla iri korkunç görünen üç kişiydi. (M.H. Sarı Bal, s.56)

Misafirlerden kısa boylu zayıf biri:

-Beherif ne duruyunuz? Diye hayırdı. (Sarı Bal s.57)

Refik Halit Karay hikâyelerde, kimi sözcüklerde geniş düz ünlü (a,e) yerine düz dar ünlüyü (i,ı) tercih etmiştir.

Her zaman dikkat etmişimdir: Açık ve dürüst iş yapmıyanlar benden ürkeler, göz göze gelmekten çekinirler; huzurum onlar için hiçbir zaman hoşlandırıcı olmaz. (G.H., Antikacı, s.13)

⁵⁵ Şerif Aktaş, **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, Ankara, 2007, s.33

⁵⁶ Kenan Akyüz, **Modern Türk Edebiyatının Ana Cizgileri**, 1.(1860-1923),4. Baskı ,Ankara, s.18

Ömer, yanaşmıya, yetişmeye korkan halkı arkasında hayrette bırakarak çiseleyen yağmurun altında, acele yürüyor, çıkmaz zannedilen sar, izbe dolambaç sokakların birinden öbürüne geçerek gidiyor, koşuyordu. (M.H. Kıs Ömer, s.78)

Asıl yüzü, biraz evvel kanı işleyen, damarları atan, adalesi oynayan yüze yabancılığını yadırganlığını görüyordum. (G.H., Testi, s.18)

-Boşiyacağın! (M.H., Komşu Namusu, s.100)

Refik Halit Karay konuşma diline yakın bir dille hikâye yazmayı benimsemiş bir yazardır. Bu yüzden de hikâyelerinde konuşma havasının verdiği rahatlık ve yerel söyleyişler dikkat çeker.

-Hele hükümetin ettiğine bak, kötü karıları gönderecek bizim memleketi mi bulmuşlar? (Yatık Emine,s.11)

Refik Halit Karay realist bir anlayış doğrultusunda eserlerini kaleme almıştır. Gözlemlerini de objektif yapmıştır. Hikâyelerinde tasvir cümlelerine sıkça rastlanır. *“Kepenleri yarı kaldırılmış, loş meyhaneleri müşterisiz, boş dükkanları, sessiz, uykulu evlerle gündüzleri hareketsiz şamatasız duran bu sokak, akşama doğru, meydana balık sergileri dizildikten sonra..”⁵⁷*

“Hanife hiç de çirkin değildi. Biraz kısa biraz endamsız, lakin uzaktan bile yumuşak sıcak görünen dolgun vücudunun yürürken güzel çalkaışı vardı.”⁵⁸

⁵⁷ Memleket Hikâyeleri, **Şaka**, s.63

⁵⁸ Memleket Hikâyeleri, **Vehbi Efendi'nin Şüphesi**, s.48

1.1 Hikâye Başlıkları

1.1.1. Memleket Hikâyeleri

1.1.2. Özel İsimle Kurulanlar

Yatık Emine, Vehbi Efendi'nin Şüphesi, Küs Ömer, Ayşe'nin Talii

1.1.3. Tür İsimle Kurulanlar

Şaka, Yatır, Garez (Gurbet Hikâyelerinde İstanbul hikâyesi dışındaki tüm hikâyeler tür ismiyle oluşturulmuştur)

1.1.4. İsim Tamlamasıyla Kurulanlar

Şeftali Bahçeleri, Vehbi Efendi'nin Şüphesi, Komsu Namusu, Hakk-ı Sükût (Osmanlıca gramere göre nispet"î"siyle oluşturulan isim tamlaması) *Cer Hocası, Ayşe'nin Talii*

1.1.5. Sıfat Tamlamasıyla Kurulanlar

Yatık Emine, Koca Öküz, Sarı Bal, Küs Ömer, Boz Eşek, Yıldı Bir, Garip Bir Hediye, Bir Taarruz

(Bu sıfat tamlamasıyla kurulan hikâyelere G.H'de rastlanmaz.)

1.1.6. Edat Öbeğiyle Kurulanlar

Kuvvete Karşı

1.1.2. Gurbet Hikâyeleri

1.1.2.1. Özel İsimle Kurulanlar

İstanbul

1.1.2.2. Tür İsmiyle Kurulanlar

Yara, Eskici, Antikacı, Testi, Fener, Zincir, Gözyaşı, Keklik, Akrep, Köpek, Lavrans, Çıban, Kaçak, Güneş, Hülle, Dişçi

1.1.2.3. İsim Tamlamasıyla Kurulanlar

Gözyaşı

1.2.Hikâyelerdeki Hacim

Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyeleri hacim bakımından ele alındığında Memleket Hikâyelerindeki metinlerin daha uzun ve hacimli olduğu görülür. Hacim olarak Memleket Hikâyelerinde; Şeftali Bahçeleri 9 sayfa, Yatık Emine 24 sayfa, Koca Öküz, Vehbi Efendi'nin Şüphesi ve Kuvvete Karşı 7 sayfa, Sarı Bal, Şaka, Küs Ömer, Yatır, Komşu Namusu, Hakk-ı Sükût, Garip Bir Hediye 8 sayfa, Yıldı Bir, Boz Eşek 6 sayfa, Cer Hocası 11 sayfa, Garez 5 sayfadır.

Gurbet Hikâyeleri ise daha kısa kaleme alınmıştır. Hikâyelerden Yara, Testi, Fener, Zincir, Gözyaşı, Köpek, Lavrans, Çıban, İstanbul, Dişçi 3 sayfa ; Antikacı, Eskici, Güneş 4 sayfa, Keklik, Akrep 2,5 sayfa, Hülle 5 sayfa uzunluğundadır.

Burada yazarın ifade gücünün kısa öykü tekniğiyle yakınlaşması bakımından Gurbet Hikâyelerinde daha az hacimle hikâye oluşturup ona göre üslup kurduğu görülür. Hikâye tekniğindeki gelişmeleri bize gösterdiği aşikârdır.

1.3. Yazarın Sağlığında Metinlerde Yaptığı Değişiklikler

Yazar 1940 yılındaki Memleket Hikâyelerinde bulunan “Garez, Ayşe'nin Talii ve Garip Bir Hediye” hikâyelerine ilk basımında (1919) yer vermemiştir. Gurbet Hikâyelerinin ilk basımında (1940) yer alan “Gülcemali Hatırlıyorum, Ahirette Bekleşenler, Bir Müslüman, Bir Protestan ve Bir Katolik Teslisi, Bir Yaş Hastalığı, Erkete ve Öreka, Yerinde Olmıyan Bir Dua, Kırk Paraya Kırk Yumurta, Bu, bu da Başka bir Hikâye, Kanlı Katiller Çetesi, Uyku ve Esir, Şişeyi çalkalayınız, Çenginin uzattığı Tas, Çorba Gölü ve Pilav Dağı, Ocak Başındaki Şalvarlı Kadın, Bir Felaket Bir Rezalet, Çiydem ve Madimak, Sürrealizm, Dadaizm ve Fütürizm” hikâyelerine ikinci basımında (1965-66) yer almamıştır.

Hikâyelerinin ilk basımlarında yazar, artık kullanılmadığını düşündüğü kelimeleri kullanmamış, sonraki basımlarda kelimelerin daha yaygın karşılıklarını kullanmayı tercih etmiştir Bundan hareketle yazarın anlaşılma kaygısı güttüğü açıktır. Örneğin, Boz Eşek hikâyesinin ilk basımında Arapça kökenli karşılığı merkeb kelimesini kullanırken daha sonraki basımlarda Türkçe karşılığı olan “eşek” kelimesini, Mûti idi yerine itaatli idi, tahakkümünde yerine tesirinde, lafzayamadığı yerine söyleyemediği kelimelerini kullanmıştır.

Yazar Yara, Lavrans ve Keklik hikâyelerinin sonlarıyla ilgili sonraki baskılarda değişiklik yapmıştır. Yara hikâyesinin ilk baskısının (1940) son cümlesi olan “ *Dün öyle idi, bugünde baba oğula nakledilen hikâyelerle yine öyle kaldık*” kısmını hikâyeden çıkarmıştır.

Lavrans hikâyesinin ilk basımında bulunmayan ikinci basımına yazar “ *Lavrans bir motosiklet kazası sonunda kafatası çatlamak suretile ölmüştü*” sonunu ekler.

Keklik hikâyesinin ilk basımında yer alan “ *O günden beri, insanların da kadınlar için vuruşup dövüştüklerini, mücrim ve maktul olduklarını işittikçe hep bu*

kekliği hatırlar ve kulağımda hep o çığırtkan sesi duyarım.” kısmını ikinci basımında da hikâyeden çıkarmıştır.

Hikâyelerin baskıları arasındaki belirgin farklılardan bir diğeri de yazarın okluk eklerini hikâyelerden çıkarmasıdır. okluk eklerini yazar anlatım bozukluklarını gidermek ve anlatımı daha güçlü hale getirmek için yapmış olabilir.

İnsan onların böyle bir kadına nasip oluşuna acır, yakıp perişan ettiği lazım gelen baygınlıklarından ancak bir takım serserilerin tattığına kızardın(Yatık Emine 1919)

İnsan onların böyle bir kadına nasip oluşuna acır, bayıltıcı olması lazım gelen keyiften ancak bir takım serserinin tattığına kızardı (Yatık Emine, 1965)

Bitlisli bir Kürt, bangır bangır bağırarak: ya nikâh ya istifa yoksa başmüdüre yazarım ha! Diyordu. Hepsi herkes kız tarafını tutmakta birbirlerini geçiyorlardı. (Vehbi Efendi'nin Şüphesi, 1919)

Bitlisli bir Kürt, bangır bangır bağırarak: ya nikâh ya istifa yoksa başmüdüre yazarım ha! Diyordu. Hepsi herkes kız tarafını tutmakta birbirlerini geçiyordu. (Vehbi Efendi'nin Şüphesi, 1965)

Refik Halit, bazı hikâyelerinde kahramanların adını veya kahramanların bulunduğu şehirlerin adını değiştirmiştir. O dönem yönetimdeki kişilerin hikâyelerde adı geçen isimli ve o şehirden biri olmasından dolayı yazar hikâyelerdeki kişileri ve kişilerin bulunduğu şehirlerin adlarını değiştirmiş olabileceği düşünülebilir.

Teselyalı Yâni değirmenci, tekneye biriken sıcak ve akmak kokulu unları itiyad şevkiyle bir defa avuçladıktan sonra.” (Yıldı Bir 1919)

Teselyalı Bekir değirmenci, tekneye biriken sıcak ve akmak kokulu unları itiyad şevkiyle bir defa avuçladıktan sonra.” (Yıldı Bir 1965)

Azmaro birçok bekledi; nihayet gecelik gömleği altında kollarının çıplak kaldığını, üşüdüğünü hissederek yatağın girdi. (Kuvvete karşı 1919)

İzmaro birçok bekledi; nihayet gecelik gömleği altında kollarının çıplak kaldığını, üşüdüğünü hissederek yatağın girdi. (Kuvvete karşı 1965)

-Sahi ne oldu Emine'ye hala atıyor mu? Diye sordu.

Hapishane memuru sürmeli gözlü yanık yüzlü ayıntablı bir kırkık adam, hafifçe kızardı. (Yatık Emine 1919)

-Sahi ne oldu Emine'ye hala atıyor mu? Diye sordu.

Hapishane memuru sürmeli gözlü yanık yüzlü Urfalı bir kırkık adam, hafifçe kızardı. (Yatık Emine 1919)

Refik Halit Karay Memleket Hikâyelerinin 1919 basımındaki bazı terkipleri yanlış çevirmiş, bazı kelimeleri yanlış okumuştur. Bu terkipleri ve sözcükleri yazar

da kuran da bizzat kendisidir. Metni kendisi sadeleştirmiş ya da çevirmiş olsaydı bu tür hatalar yapılmazdı. hâleler< helalar olarak, serpuş< sarguç, hem çalışıyor< hem çalışıyor, revolverini hatırladı< rövalverini hatırladı Belki kabaca gözden geçirmiş olabilir ancak sadeleştirmeyi birebir kendisinin yapma ihtimali zayıftır.

1.4.Cümle

Memleket Hikâyelerinde Ortalama sekiz sayfa tutan Hakk-ı Sükût (Erenköy 1909),Şaka (Sinop 1915),Yatır (Ankara 1916), Komşu Namusu (Erenköy 1918), hikâyelerini yazar 120-140 arasında cümle ile oluşturmuştur. 105-115 arasında fiil cümlesi,10-20 arasında isim cümlesi,118-125 sayısı arasında kurallı cümle,1-5 arasında devrik, 1-7 arasında eksilteli cümle kullanmıştır. 100-110 arası olumlu cümle, 3-13 arasında olumsuz cümle 6-13 arasında soru cümlesi,14-34 arasında basit cümle, 19-54 birleşik cümle,34-88 arasında sıralı cümle 2-5 arasında da bağlı cümle kullanmıştır.

Memleket Hikâyelerinin en uzun hikâyesi 24 sayfa ile Yatık Emine'dir. Yazar bu hikâyeyi 401 cümle ile oluşturmuştur. Bu 401 cümlelerin 343 tanesi fiil cümlesi 57 tanesi de isim cümlesidir.

Hikâyede yazar 390 tane kurallı cümle, 3 tane devrik cümle ve 8 tane eksiltelin, 331 tane olumlu cümle, 31 tane olumsuz, 32 tane soru cümlesi, 96 tane basit cümle 141 tane birleşik cümle 14 tane bağlı cümle ve 146 tane sıralı cümle kullanmıştır.

Memleket Hikâyelerinin en kısa öyküsü, 4,5 sayfa ile Ayşe'nin Tali'i'dir. Bu hikâyede yazar toplam 77 cümle kullanmıştır. Bu 77 cümlelerin 72 tanesi fiil, 5 tanesi isim cümlesidir. 77 tane kurallı cümlelerin kullanıldığı hikâyede devrik ve eksilteli cümle kullanılmamıştır. 70 tane olumlu, 5 tane soru ve 3 tane olumsuz cümle kullanılmıştır.77 cümlelerin; 15 tanesi basit cümle,12 tanesi birleşik cümle, 1 tanesi bağlı cümle ve 49 tanesi sıralı cümledir.

Gurbet Hikâyelerinde 3 sayfa uzunluğunda olan; Çıban (Halep 1930) Zincir (Halep 1935), Lavrans(Halep 1936), Dişçi (Şişli 1938), Yara (Şişli 1938) hikâyelerinde yazar 53-80 arasında cümle kullanmıştır. Bu cümlelerde 36-56 arası fiil cümlesi, 9-18 arasında isim cümlesi, 50-70 arasında kurallı cümle, 3-6 devrik cümle, 2-6 arasında eksilteli cümle kullanmıştır. Ayrıca yazar 43-65 arası olumlu cümle, 1-5 arasında olumsuz cümle, 2-6 arasında soru cümlesi, 9-31 arası basit cümle,18-27 cümle arası birleşik cümle,13-28 arası birleşik cümle, 1-5 arasında bağlı cümle kullanmıştır.

Gurbet Hikâyelerinin en uzun hikâyesi 5 sayfa uzunluğundaki Hülle (Halep 1935) hikâyesidir. Yazar bu hikâyede toplam109 cümle kullanır. Bunun 80 tanesi fiil, 19 tanesi isim, 97 tanesi kurallı, 2 tanesi devrik, 10 tanesi eksilteli, 78 tanesi olumlu, 6 tanesi olumsuz, 13 tanesi soru, 2 tanesi ünlem, 28 tanesi basit, 31 tanesi birleşik, 35 tanesi sıralı ve 5 tanesi bağlı cümledir.

En kısa hikâye 2 sayfa ile Keklik (Halep 1936)dire. Yazar toplam 54 cümle kullanmıştır. Bunun 41 tanesi fiil, 11 tanesi isim, 51 tanesi kurallı, 1 tanesi devrik, 2

tanesi eksiltilin, 46 tanesi olumlu, 2 tanesi olumsuz, 2 tanesi soru, 2 tanesi ünlem, 18 tanesi basit, 13 tanesi birleşik, 2 tanesi bağlı ve 19 tanesi sıralı cümledir. Hikâyelerde yer alan cümle çeşitleri şunlardır:

1.4.1 Olumlu Cümleler

Refik Halit Karay söylemek istediklerini hikâyelerde çoğunlukla olumlu cümleler aracılığıyla ifade etmiştir. Bu da onun düşüncelerini olumlu cümlelerle okuyucuya ulaştırmak istediğini göstermektedir.

Anladım ki bir ameliyata hazırlanıyoruz. (G.H. Yara, s.6)

Burası Ankara'ya iki gün öte, ana yollardan aykırı küçük bir kasabaydı. (M.H. Yalık Emine, s. 7)

Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. (G.H, Eskici, s.8)

Irmağa giden yol, kasabadan kurtulunca, göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçeleri arasından geçirdi. (M.H. Şeftali Bahçeleri, s.31)

Nihayet bu oluyor. (Gözyaşı, s.26)

Hacığa ömrünü orada geçirirdi. (M.H. Koca Öküz, s.41)

1.4.2. Olumsuz Cümleler

Yazar hikâyelerde olumsuz cümle örnekleri az da olsa kullanmıştır. Yazar olumsuz durumları bile olumlu cümleler aracılığıyla ifade etmeyi başarmıştır.

Önüme geçmeğe çalıştı amma yapamadı. (G.H. Eskici, s.11)

Mustafa'nın evine tahsildar uğrayamaz, Jandarma sokulamazdı. (M.H. Koca Öküz, s.41)

Lübnan köylerinde suyun içiliş şekli bizimkine benzemez. (G.H, Testi, s.16)

Bir müddet hiç lakırdı olmadı. (M.H. Komşu Namusu, s.96)

Birden tanıyamamışlardı. (M.H. Sarı Bal, s.55)

1.4.3. Soru Cümleleri

Yazar çoğunlukla soru cümlelerini diyalog cümleleriyle beraber kullanır. Soru cümleleriyle okuyucuda merak unsuru oluştururken diyaloglarla anlatımı daha akıcı ve güçlü bir hale getirmiştir.

-Emir Sadun da kimdir? Nerededir? (G.H. Güneş, s.47)

-Ne istiyorsunuz? Dedi. (M.H. Komşu Namusu, s.101)

-Evladım dedi, yabancısınız galiba? (G.H. Hülle, s.51)

-Ne zaman geleceksin, bir daha ne zaman? (M.H. Yılda Bir, s.106)

Lebüvve Boğazını bilir misiniz? (G.H. Dişi, s.59)

Yine pek yakında, narin endamile, ela gözleriyle dolaşarak karanlıklarda ona ateş gibi yanan yanaklarını uzatacak mıydı? (M.H. Hakk-ı Sükût, s.111)

1.4.4.Diyalog Cümleleri

İnceleme metinlerimiz olan Gurbet Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyelerinde diyaloglar önemli yer tutar. Diyaloglar anlatıma canlılık, renk ve güç katmıştır. Yazar diyaloglar sayesinde kahramanların duygu ve düşüncelerini, aracısız olarak okuyucuya sunmuştur.

-Bey dedi, işte o günden beri ben ağlıyamam, ağalamak istesem de bilmem ki neden gözümde yaş gelmiyor! (G.H. Gözyaşı, s.27)

-Bir zamanlar keklik sekişli yosma bir Nazlı da benim ve benim gibi birçok delikanlıların canını yakmıştı! (G.H., Keklik, s.28)

-Çağırınız Ebû Areb 'i ! (G.H. Akrep, s.32)

-Elif, dedi, dayının çuvallarını eşeğe sırtla da değirmene götürüver. (M.H. Yılda Bir, s.105)

Cismimden ayrılarak demin önümde giden ruhumun tekrar içime girdiğini duyuyordum.

-Serap! Serap! (G.H. Gözyaşı, s.45)

1.4.5 Şart Cümleleri

Yazar şart cümlelerini kullandığı yerlerde yargıyı bir koşula bağlamış, bazense bir koşul anlamının dışında sözcüğe farklı anlam yüklenmesini sağlamıştır.

-Ölüverirsem ne olacak? (G.H. Köpek, s.35)

Diye ikide birde söyleniyor, bir yol gösteriyorsa da kimse yanaşmıyor, kimse bunun çıkar bir iş olduğuna kanmıyordu. (M.H., Yatır, s.87)

-Sizi bu akşam misafirlige çağırsak gelir misiniz? (G.H., Hülle, s.51)

-Şu zavallı hayvanı kaldırsak.. Dedi.(M.H. Komşu Namusu, s.101)

Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları dışarının rengini, geçilen manzaraları içine alarak nasıl acele acele

sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağırının sarsıntularile yerlerinden oynayarak, vuruşarak içlerinde güneşli mavi gök, pırıl pırıl akıyor. (G.H. Eskici, s.10-11)

İşte bunun için böyle her zora katlanıp ne yapılsa sızılırsız rıza gösterdiğinden dolayı Emine'ye Yatık Emine derlerdir. (M.H. Yatık Emine, s.14)

1.4.6.Fiil Cümleleri

Fiil cümlesi yazarın en sık kullandığı cümle çeşididir. Bu da bize yazarın olay örgüsünü ne kadar önemsedğini ve olaya dayalı bir öykü tarzı benimsediğini gösterir. Zaten yazarın Maupassant Tarzı hikâye yazdığı bilindiğinden bu bilginin doğruluğu birkez daha ortaya çıkacaktır.

Kenarında yapraklarının ters tarafları rüzgarla güneşe dönünce gümüşlenen narın kavaklar dizili, kof gölgeler serilidir. (G.H., Dişçi, s.59)

Artık öksürükler, cumbadan seslenişler, cama taş atmalar bile başlamıştı. (M.H., Vehbi Efendi'nin Şüphesi, s.48)

Nefere seslenip feneri getirttim. (G.H. Yara, s.5)

Nasihatle atlatıyorlardı. (M.H., Yatık Emine, s.19)

Köşe penceresinden seyretmek insana mübalağalı bir fikir gibi görünür. (G.H. Zincir, s.22)

Sabahtan beri, iyice karın doyurmaya vakit bulamadan çalışan bu üç arkadaşta sokağın havası, bastırılmaz bir açlık, adeta midelerinde ezaya yakın derin bir eziklik veriyordu.(M.H. Şaka, s.63)

1.4.7. İsim Cümleleri

Yazar olaya dayalı bir öykü anlayışını benimsediği için isim cümlelerini fiil cümleleri kadar hikâyelerde kullanmamıştır.

Ben Arnavutköy'üyüm. (G.H. İstanbul, s.56)

Teğmen daha yeni mektepten çıkmış, pembe, sarışın, tüy gibi ince güzel endamlı bir delikanlıydı. (M.H. Yatık Emine, s.7)

Karşımdaki komşum ecnebi zabitanın buldok cinsi bir köpeği vardı. (G.H. Zincir, s.22)

Burası Anadolu'nun Saadâbadı idi. (M.H. Şeftali Bahçeleri, s.31)

İkisini olsun kurtarmak için birini feda etmek, hafiflemek lazımdır. (G.H. Gözyaşı, s.26)

Salonun içinde berbat bir koku, artık rezelere, tütün zifirine, lamba isine karışmış çürük, gazlı bir, hava vardı. (M.H. Şaka, s.65)

1.4.8.Kurallı Cümleler

Refik Halit Karay kurallı cümle yapısını hikâyelerinde çok önemsemiştir. Yazma stiline bağlı olarak öykülerinde kurallı cümle kurmaya özen göstermiştir.

Tetiğe dokundum. (GH, Keklik, s.29)

Server Emine'ye iyi bakıyordu. (M.H., Yatık Emine, s.23)

Ortalık korkutmayacak, ürkütmeyecek kadar aydınlık, durgun ve تنها idi. (M.H. Vehbi Efendi'nin Şüphesi, s.49)

Yolum kasabaya uğradı. (G.H. Akrep, s.31)

Bir gün nahiye müdürü köye geldi. (M.H. Cer Hocası, s.132)4

İşte iki bahtsız böyle tanıştılar. (G.H, Köpek, s.35)

Düdük, yaş gök ve ıslak hava içinde çürük bir tülbindin yırtılışı gibi akissiz, şevksiz bir hırıltı gibi dağlarda bunaldı. (M.H. Bir Taarruz, s.139)

1.4.9.Devrik Cümleler

Yazar devrik cümleyi hikâyelerinde çok az kullanmıştır. Yazarın edebi sanat yapma kaygısı gütmemediğini, hikâyelerinde vermek istediği mesaj, ana düşünce olduğunu düşündüğümüzde neden tercih etmediği görülecektir.

Birden avluya dört atlı girdi, dört silahlı Bedevi. (G.H. Yara, s.5)

Hele ettiğine bak gücünün...(M.H., Yatık Emine, s.24)

İşte Lavrans ta heyetin içinde idi, arkadaşı Vood'la beraber.

(G.H., Lavrans, s.37)

Şimdiki müdür ne gazelden anlıyordu ne de rakıdan.(M.H., Şeftali Bahçeleri, s.34)

Ozaman hünkar yaveri idim, gençtim. (G.H, Güneş, s.47)

Komiser kocaman sakallı, upuzun boylu, yanık bir çerkes, içeri girince saygı ile ayağa kalkan oda halkına bakmadı bile. (M.H., Sarı Bal, s.60)

1.4.10.Eksiltili Cümleler

Metinlerde az da olsa eksiltili cümlelere rastlanır. Yazar cümlelerin eksik kısımlarını, okuyucunun anlama ve yorumlama gücüne bırakmıştır.

Bire bin katmak, habbeyi kubbe yapmak, fili yılanı yutturmak...

(G.H., Hülle, s.51)

Pencereden baksa o manzarayı görecekti, sanki.. (M.H.,Garez, s.148)

Düpedüz kupkuru yerler, ne bir tepecik var, ne bir ağaçlık...

(G.H., İstanbul, s. 57)

Ömer herkese benzeyen bir adam değildi ki meraklanmasın korkmasın.. (M.H. Kös Ömer, s.73)

Kulakları küpeli, saçları örülü, sırım gibi ince, şeytan yüzü ve maymun elli çapulcu Urban... (G.H. Dişçi, s.60)

-Bir namus meselesinden... (M.H., Komşu Namusu, s.97)

1.4.11. Basit Cümleler

Yazar betimleme ve tasvir yapmadığı zamanlarda, kısa, net ve anlaşılır bilgiler vermesi gerektiğinde basit cümle yapısını kullanmıştır. Anlatımı karmaşık hale getirmemek ve anlatmak istediklerini az ve öz şekilde vermek istediğinde bu cümle yapısını kullanmıştır.

Ebû Akreb, kayanın başına gitti. (G.H., Akrep, s.33)

Servet Efendi sıcaktan şikâyet ediyordu. (M.H.Şaka, s.67)

Hayvancağızı geçirmediler. (G.H., Köpek, s.36)

Zehra hala, bir senedir, kocasından doğru bir haber alamıyordu. (M.H., Kös Ömer, s.79)

-Lavrans da bu kahveden severdi. (G.H., Lavrans, s.38)

Ceketsiz, kalpaksız bir jandarma çavuşu ne istediğini sordu. (M.H., Boz Eşek, s.83)

1.4.12. Birleşik Cümleler

Yazar hikâyelerindeki olayları ve kişileri bol sıfatlar, zarflar, eylemsilerle anlatmıştır. (İsim fiil, Sıfat fiil ve Zarf fiil) Bu yüzden birleşik cümlelere hikâyelerde sıklıkla yer vermiştir. Bu cümle yapısı Refik Halit'in tasvir konusundaki başarısının en önemli kanıtlarındandır.

Tâ yeni yağmura kadar kullanılan içilen ve hurmalıklara akıtılan bu sudur. (G.H., Çıban, s40)

İşte İlistir 'in rasgeldiği Abdi Hoca böyle yarı ermişbir köylüydü. (M.H., Yatır, s.90)

Neden sonra işaret edilen bir kapının tokmağını vuruyorduk. (G.H., Antikacı, s.12)

Nihayet, hatta hakaret görmeğe de razı, yerinden usulca, resmi bir şey soracak gibi kalktı. (M.H. Komşu Namusu, s.101)

Ucuzluğuna bakarak dört kişilik otomobillerde yer bulmayı tercih ederdik. (G.H. Testi, s.16)

Uzun karlı günleri takip eden yıldızlı bir gök altında, bu gece, yine fakir mahallede bir ölü vardı. (M.H., Hak-ı Sükût, s.112)

1.4.13. Sıralı Cümleler

Refik Halit kişileri, mekânları ve olayları güçlü gözlem yeteneğiyle tasvir etmiş, bu kısımlarda da sıralı cümle kullanmayı tercih etmiştir. Sıralı cümleler uzun bir yapıya sahip olduğu için yazara düşüncelerini daha etkili ve daha ayrıntılı sunma imkânı sağlamıştır.

Ayşe 'nin önündeki leğende sabun köpükleri taşıyor, bembeyaz buruşuklarla büzülmüş olan ellerinin her hareketinde saçlarına, çıplak bacaklarına, bazan gözlerine fırlıyordu; bunların içinden bazı inatçıları da mütemadiyen karnına düşüyor, soluk entarisini pembe etine yapıştırıyordu. (M.H., Ayşe'nin Talii, s.143)

Şam- Bağdat arasında işliyen İngiliz şirketinin otokarındayız; çölü geçiyoruz.

(G.H., Güneş, S.47)

Kâğıtların üzerindeki yüz rakamı bu keskin ışık altında cazibeli ve daha manalı görünüyor, büyür gibi canlı duruyordu. (M.H. Bir Taarruz, s.140)

-Şu bindiğim kısırağım gebedir, kısırağı senindir! (G.H, Yara, s.7)

Çenelerinin altından uçları sıkıca bağlı yemenilerle yarı yüzleri örtülü birkaç kadın ortaya çeki düzen veriyor, ocağın tâ yanında bir ayı postu, bir kebe seriyordu. (M.H., Sarı Bal, s.56)

Yalnız ara sıra kocaman, kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakıyorlardı bile. (G.H. Eskici, s.9-10)

1.4.14.Bağlı Cümleler

Yazar sıralı cümleleri tercih etmediğinde yine kısmen uzun olan cümleleri bağlaçlarla bağlamış ve olayları okuyucuların daha iyi anlamasını sağlamak istemiştir.

Kaşınan yeri bir de o gözden geçirdi ve hükmünü verdi. (G.H., Çıban, s.41)

Zira içinde bir yatır, yani bir mezar, bir evliya vardı ve manevi silahlarla bu ormanı hükümetin korucularından ve yasaklarından daha iyi koruyordu. (M.H., Yatır, s.87)

Bir genç kız, elinde mum, eğilmiş yüzüme acıyarak bakıyor ve bilmediğim dilden bir şeyler söylüyor. (G.H., Kaçak, s.45)

Fakat gırtlığı hâlâ o demir kısıncı içinde sıkışmış olduğundan bu cümlesinin işitilip işitilmediğini anlayamadı; yalnız bir elile cüzdani çıkardı ve ötekine uzattı. (M.H. Bir Taarruz, s.140)

Hani Sultan Mahmut bunları basmış ve mahzenlerinden yüzlerce delikanlının çıkarmıştı. (G.H. Hülle, s.52)

Yarı ham yarı olmuş, silkilip yere düşenlerin beraberce yenmesine önce ses çıkarmadılar, fakat yemişler pişip tatlılaşınca iş değişti. (M.H. Yatık Emine, s.11)

1.5. Mekân Üslûp İlişkisi

Hikâyelerin dili konusundaki başarısını yazar mekân seçiminde ve bu mekânların tasvirinde de gösterir. Osman Nuri Ekiz'de seçtiği mekânlar ve bunları okuyucuya yansıması hakkında de; "Ayrıca onun yer ile insan ruhu arasında kurduğu köklü ilişki, edebiyatımızda benzerine rastlanmayacak bir mükemmelliğin ifadesidir."⁵⁹Değerlendirmesini yapar.

Bu konuda Ahmet Kabaklı şunları söyler: *Kişi tahlillerinde pek hevesli görünmeyen Refik Halit'in tasvir gücü, ilk yazılarının çıkışından beri, herkesçe beğenilmiş, ustalığında oybirliği edilmiştir. İstanbul yazılarındaki deniz, Anadolu hakkındaki tabiat, Yezidin Kızı'ndaki çöl, Çete'deki dağ tasvirleri, edebiyatımızın güçlü parçaları arasındadır. Pek yaman dikkatli gözlemciliği, incelikleri ve ayrıntıları yakalama kabiliyeti dolayısıyla Ressam-muharrir sıfatı verilmiştir. Bu ressam muharrir, renk, ışık, koku, biçim duyularını, bin bir teşbih ve zekâ oyunuyla belirtip gözler önüne getirmekte eşsizdir.⁶⁰*

Refik Halit tasvirlerinde bolca sıfat kullanır. Okuyucuyu betimlediği mekânın içine çekmek ister. Tasvirlerinde ayrıntıya ve tasvirleri gereksiz yere uzatmaz. Hikâyelerde mekânlar, net ve realist yerler olarak karşımıza çıkar.

⁵⁹ Osman Nuri Ekiz, **Refik Halit Karay (Hayatı ve Eserleri)**, Gökşin Yayınları, İstanbul/1984, s.60

⁶⁰ Ahmet Kabaklı, **a.g.e.** s. 381

Burası; olgun, dolu başakların baştanbaşa sapsarı ettiği dümdüz tümseksiz, çıplak bir ova idi. Güneş vurmuş bir tepsi gibi sıcağın altında coşkun, keskin bir aydınlıkla parlıyor, yorgun gözler önünde gökten is gibi, yanmış kâğıt parçaları gibi bir takım gölgeler dökülüyordu. (Koca Öküz, s.43)

Gökte aydan veya güneşten değil, kendi içinden, bir kaynak gibi aheste aheste Taşan, süzölmüş tatlılanmış bir aydınlık vardı; yıldızlar bunun içinde sönük, şevksiz kalıyordu. Sanki sabah oluyordu; uykulu bir alacakaranlık içinde göz ötelere uzanıyor, çeşmenin söğütleriyle çit boyundaki yabancı iğdeleri birbirlerinden seçebiliyordu. Anadolu'nun yüksek yaylalarına has sissiz, pussuz, boz renkli gecelerden biriydi. (Memleket Hikâyeleri, Koca Öküz, s. 40)

Şal yeleşinin içinde yarı gizli kocaman bir kuşağı, aba poturu altında da beyaz yün çoraplarını meydanda bırakan ökçeleri basık yemenileri vardı. Bunların üzerine de vaktile siyah olması lâzımgelen havı dökölmüş, soluk bir redengot geçirirdi. (M.H., Vehbi Efendi'nin Şüphesi, s.47)

Sıcak bir ağustos akşamının kızıl, kızgın bir gurubu uzakta, körfezin ortasında gittikçe kızılışarak tamam oluyordu; sular bu akşam serpintisiz, akıntısız, bir pelte gibi tek parça, yeni boyanmış kadar yağlı, cilalı öyle durgun, ölgündü ki nefes bile almıyor, kabarmıyor, yalnız güneşin şulelerini, ateşlerini göğsünde toplayarak için için yantıyor, kızarıyordu. Sanki ısınan bir cam gibi insana, birden, ortasından çatlayarak parçalanacak, içerisinde kaynayan denizi fıskırtacak hissini veriyordu. (M.H. Şaka, s. 68)

Yaşadığı sürgünlerden dolayı yazar sürekli yer değiştirir. Bu yüzden Memleket Hikâyelerinde mekân olarak genellikle Anadolu ve Anadolu'nun çeşitli yerleri seçilirken Gurbet Hikâyelerinde mekân olarak Anadolu'nun dışı tercih edilmiştir. Bu yüzden yazarın iki eserde de üslûp bakımından dış dünyayı ele alış biçimi farklıdır.

Öykülerden “Yılda Bir” bir su değirmeninde; “Hakkı Sükût” Bursa’da; “Kuvvete Karşı” İstanbul’da Tarlaşası’nda; “Cer Hocası” adlı öykünün bir kısmı İstanbul’un çeşitli semtlerinde, bir kısmı Karamürsel’de ve “Pınarlı” adında bir köyde geçer.

Bunlar dışında yazar kesin mekân isimleri vermekten kaçınmış kaza, köy, kasaba diyerek mekânları belirsiz bırakmıştır.

Yatık Emine adlı öyküde yazar geniş doğa tasvirlerini bol teşbihlerle ve sıfatlarla yaparak adeta okuyucunun zihninde canlandırmaya çalışmıştır. Haymana Ovası’ndaki bu kasaba; iklimi, coğrafyası, insanları kaynaştırılarak diğer öykülerden uzun tasvir cümleleriyle okuyucuya aktarılmıştır.

Burası Ankara’ya iki gün öte, ana yollardan aykırı küçük bir kasabaydı. İki gün bitmez tükenmez yokuşlar çıkılarak bin zahmetle takatsiz ve ezilmiş bir halde geldiği halde orada oturulacak bir kahve, yatılacak bir han bulunmaz; şu çıplak kuru memlekete varmak için neden bu kadar yollar aşmış zahmetler çekildiğini insan bir türlü anlamazdı. Soğuk barınılmaz kışı; susuz dayanılmaz yazı vardı. (M.H. Yatık Emine, s. 7-8)

Civara nispetle o kadar yüksek ve yolsuzdu ki sanki buraya insanlar yokuşları

tırmana tırmana değil, gökten serpile serpile gelmişler ve inmeye iz bulamayarak öyle, dünyadan alakasız bir küme halinde kalmışlardı. Haymana ovasının ortasında, en yüksek bir yerde gözcü gibi bekleyen kasaba, kerpiç evleri ve ağaçsız sokaklarile ne kadar zevksiz kasvetliydi. Haymana Ovası'nın ortasında, en yüksek yede göçü gibi bekliyen kasaba , kerpiç evleri ve ağaçsız sokaklarile ne kadar zevksiz , kasvetliydi.. (Yatık Emine, s. 8)

Yatık Emine hikâyesinde yazar, asıl konuya geçmeden önce bölgenin koşulları, iklimi ve iklimin insanların üzerindeki etkisini hakkında bilgiler vermiştir. *Hayatın aşağı tabakalarda insanları kasıp kavuran, çarpışıp didiştiren fırtınaları burasını tutmuyordu. Burada maneviyat itibarile de durgun, tahavvülsüz bir hava, karları lapa lapa yağan, sakin bir dağ havası vardı. Köylerinde ahaliapaçık, kaçgöçsüz gezip yaşadıkları halde bu kasabada kadınların bir gözünü görmek imkânsızdı. Gelin bir evde kayın babasından kaçır, güvey baldızının yüzünü tanımazdı. Sazsız sözsüz, düğünsüz, derneksiz bir felaket hayatı geçiriyorlardı.* (YatıkEmine, s. 9)

Yazar mekân ile insan arasında doğru orantı kurmuş hikâyede insanları da mekânlar gibi olumsuz tasvir etmiştir. *Zaten civardaki halk ile kolayca buluşup münasebete girişmemek yüzünden Bu kasaba gayet geri, gayet uyuşuk, şevksiz kalmıştı. Ne gençlerinde hayatın ilk Tatlarını duymaktan gelen bir iştah, bir hararet; ne de ihtiyarlarında rahat bir Yaşlılığın verdiği çubuklu, hikâyeci bir keyif... Hepsinin de ne kadar gürbüz, ne dinç ve sağlam vücutları vardı. Sıtmaların Tırmanmadığı, hastalıkların barınmadığı bu dağ sırtında çınarlar gibi genişleye genişleye uzun, bıktırıcı bir ömür sürüyorlardı. Lakin ne kadar heyecansız, ne derece uyuşuk bir ömür!* (Yatık Emine, s. 8)

Yatık Emine karakterini kasabadan farklı bir insan olarak soyutlayan yazar, soyutlanmış bir kasabaya gelen düzgün bir memurun nasıl oradaki zevk ve sefaya uyarak onlar gibi olduğunu anlattığı Şeftali Bahçeleri hikâyesiyle bu iki hikâye arasında taban tabana bir zıtlık yaratmıştır. Şeftali Bahçelerinde de mekân tasvirleri son derece canlı ve realisttir. Kasaba ve şeftali bahçeleri ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir.

Irmağa giden yol, kasabadan kurtulunca göz alabildiğine uzanan sayısız Şeftali bahçeleri arasından geçirdi. Haziran içinde bile taşkın dere ayaklarının Çamurlu, ıslak tuttuğu bu gölgeli yerlerde otlar bütün bir yaz mevsimi yeniden yeniye sürer, kızgın güneş meyvaları pişirirken rutubetli toprakta bir bir arkasına yoncalar fişkirir, çayırlar kabarır. Suların serinliği, taze ot kokusu, gölgelik ve bereket içinde bahar bu bahçelerde ta kışa kadar uzanıp giderdi. (Şeftali Bahçeleri, s. 31)

Şeftali bahçelerinin o güzel görünümü ile kasabanın ıssızlığı arasındaki farkı Hissetmemiz için yazar şöyle bir betimleme yapar. *Kasabanın çocuk çığlığı ile dolu, gübre kokulu kızgın sokaklarından kurtulanlara bu kuytu, loş, rayihali yerler ne tatlı gelirdi.* (Şeftali Bahçeleri, s.31)

Mekânların dış görünümünü çağrışımlarla ve teşbihlerle betimlemiş sesleri, ışığı, renkleri kullanmayı da ihmâl etmemiştir.

Bunları Mekânı okuyucu tam ve doğru algılasın diye yapmıştır. Yazar tasvirlerini, dış dünyadaki “hareketliliği” algılayabilmemiz için neşeli ve insana bir anda orada olma isteğini hissettirecek şekilde yapar.

Şimdi tekrar balık pazarına gelmişlerdi. Mangalların tütsüleri tek tük yanmaya başlayan lambaların aydınlıkları içinde daha koyu daha keyifli yayılıyor, meyhanelerin içerisi, parıldayan kadehler, ren renk donanmış masalar, bira ilanlarının süslediği resimli duvarlar, daha canlı, daha cazibeli görünüyordu. (M.H., Şaka, s.66)

Kepenleri yarı kaldırılmış loş meyhaneleri müşterisiz, boş dükkânları sessiz, Uykulu evlerle gündüzleri hareketsiz, şamatasız duran bu sokak, akşama doğru, meydana balık sergileri kurulduktan, istiridye işportaları dizildikten sonra ahali ve uğultu ile dolar; satıcıların çığırkanlıkları, alıcıların kavgacı pazarlıkları ve bunların arasında dolaşıp pavurya satan yalınayak Rum çocuklarının kulakları çınlatan yaygaraları kalabalık, gürültülü, hareketli bir Pazar meydanı halini alırdı. (M.H., Şaka, s. 63)

Refik Halit Karay Memleket Hikâyelerini yazdığında çok da kötümser bir ruh halinde değildir. Memleket Hikâyeleri içinde en sık görülen tasvir özelliği İnsana neşelendiren hareketli mekân tabloları çizerek ruh halini hissettirmesidir.

Ocaktaki kuru çam kütükleri şimdi alev alev, bir deniz gibi hışıldıyarak yandığından duvara asılı haşhaş yağı lâmbası sarara sarara ufalıyor, aydınlığın bolluğile örtülüyordu. Etrafları servi resimlerle süslenmiş bakır tabaklar, binlikler kütüklerin kızıl ve oynak ışıkları altında parlıyor, sanki göze görünmez bir fırça mütamadiyen dolaşarak, silip parlatarak üzerine cilâlar, renkler sürüyor, süslüyor, uğraşıyordu (M.H.,Sarı Bal, s.57)

Şimdi tekrar balık pazarına gelmişlerdi. Mangalların tütsüleri tek tük yanmaya başlayan lambaların aydınlıkları içinde daha koyu daha keyifli yayılıyor, meyhanelerin içerisi, parıldayan kadehler, ren renk donanmış masalar, bira ilanlarının süslediği resimli duvarlar, daha canlı, daha cazibeli görünüyordu. (M.H., Şaka, s.66)

Suyun iki tarafında da dalların örgülerle çevirilip gölgelerile kuytulaşmış birçok ufak havuzlar vardı. Yüksekten dökülen su, buraları oymuş, derinleştirmiş sanki yıkanması kolay olsun diye özenip hazırlamıştı... Şimdi dönerken, iştihaya gelmiş olan derisinden bu güzel kokulu hava kolayca giriyor, sanki kanına bile rahiya katıyor, ciğerlerinin şeftalili serin bir nefis hava dolduruyordu. (M.H., Şeftali Bahçeleri, s.36)

Gurbet Hikâyeleri Orta Doğu'nun Halep, Şam, Beyrut, Lübnan gibi şehirlerine bağlı köy ve kasabalarında adı söylenmemiş çöl bölgelerinde geçer. Orta Doğu'nun havasına yansıtılabilmek için yazar bu öykülerdeki mekân tasvirlerinde bölgeyi en iyi anlatacak şekilde yapmıştır. Gördüğü yerler ile özlemini çektiği İstanbul'un yapısı arasındaki farkları tasvirlerle ortaya koyar. Anadolu'ya ve İstanbul'a olan özlemini hikâyelerde sık sık dile getirir. Yazar yurdundan ayrı gurbet elinde olduğu için güneşi bile isli ve boğucu tasvir eder. Ve bu öykülerde İstanbul ile yaşadığı, gördüğü yerleri karşılaştırır. Gurbet hikâyelerinin tamamına hâkim olan bu boğucu ve kötümser tasvirler yazarın ruh halini bizlere yansıtır.

Uzakta kalanlar için İstanbul'un kaldırımları bozuk değildir, sokaklarda çamur ve süprüntü yoktur; tramvaylarda ve vapurlarda azap çekilmez. Musluklarından Terkos yerine kevser akar, sersemletici lodos ılık bir buse, dişleyici poyrazı bir serin nefestir. Bilhassa çölde onu konuşurken hep beyaz yelkenlerin kayıp gittiği şurup renkli denizler, avize gibi şıkırdayan pınarlar, çınar ve çitlembik gölgeleri, çilek tarlaları, fulya bahçeleri, tüy gibi ince kadınlar ve ağızlarından şekerleme kadar tatlı sözler dökülen kızlar görürsünüz. (Akrep, s. 31)

Oturduğum yayla Akdeniz'e bakan yüksek bir sırtta idi, kenarı fıstık çamlarile süslenmiş bir ufacıcık, akçıl, kayalık Lübnan Köyü... Bu koyu nefsi, terütaze, cilalı ve tombul fıstıklar, dağların çıplak, sıcak karnı altında – siyah, gür ve kabarık- nü tablosundaki bir tutam gölge kadar göz alır, göze batar, kuytuluk tesiri yapardı. (Testi, s. 16)

Halep'te güneş taş duvarlı ak sokakların cenderesine tıkanıdığı için bir nevi ışık dumanıdır; duman gibi fazla koyu, boğucu, adeta isli, göz yumdurucu ve şaşırtıcıdır. (Keklik, s. 28)

Gurbet Hikâyelerinde Orta Doğu mekân olarak seçilirken Kaçak hikâyesinin mekânı diğer hikâyelerden farklılık arz eder. Kaçak hikâyesinde yazar mekân olarak Sibiryâ'yı seçer. Diğer hikâyelerdeki sıcaklıktan sonra bu hikâyedeki soğuk iklime yapılan vurgu diğer hikâyelerden farklılık gösterir. *Arkamızda şehirler, milletler, Kıta'lar, mevsimler bırakmıştı; hâlâ gidiyorduk. Nihayet donmuş bir göl kenarında katır katır buz tutmuş balık ağlarının çit gibi çevirdiği saz kulübelerle dolu köyümsü bir kasabaya vardık. O kadar soğuktu ki, sabahları sütü çanakla değil arşınla alıyorduk, keserle kırıp kırıp tencereye atıyorduk. Satıcı da bunu ölçüsüne göre testere ile kesip kesip veriyordu. Donmayan bir şey yoktu; gözyaşlarımız bile yanaklarımızdan katı katı, dolu taneleri gibi yuvarlanıyordu. (G.H. Kaçak, s.43)*

Yazar, bulunduğu şehirlerin evlerini ve sokaklarını tasvir ederek bölgenin özünü okuyucuya hissettirmeye çalışır.

Yabancı memleketlerde küçük bir kasabaya sokulup uzun müddet yaşamaktaki azabın ne olduğunu bilir misiniz? Beş on gün çarşı sokak gezdikten sonra tanıdık çehre, alışabileceğiniz yer bulamamaktan bezir, odanıza girer, yalnızlığın içine sinersiniz.

...Can sıkıntısının bir sesi vardır; bunu ancak, böyle bir zamanda, o gurbet odasında duyarsınız: Eski mobilyaların tahtalarını dişleyen gizli kurtların biteviye çıkardığı kemirici, işleyici ses... Birden eskiyiveren gönlünüzde bu kurdu ve bu sesi işitirsiniz ve oyduğu delikten incecik tozlarının içinize biriktiğini duyarsınız. (Zincir, s. 22)

Köşe penceresinden dünyayı seyretmek insana mübalağalı bir fikir gibi görünür. Bir pencere, nihayet bir sokağı, birkaç sokağı görebilir. Bu sokak ise dünyanın kaç milyarda biridir?

Fakat böyle düşünmemeli: Bahri muhitten aldığınız bir bardak su, o geniş denizin trilyonda biri değildir; amma bütün o ummanda mevcut unsurların bu mini mini kadehte tam bir terkibi mevcuttur. Hatta kadehe de lüzum yok. Bir damlası bile deniz hakkında bize ilmi bir fikir vermeye yetişir.

...Köşe penceresini, işte ben, bu itibarla insan muhiti bir damlası üstüne çevrilmiş bir mikroskop camı addederim: Baktığınızı sanki büyültür. Rasathaneler nasıl gökleri ve yıldızları temaşa için havaya uzanmış birer fen gözü ise köşe pencereleri de yeri ve yerde yaşayanları seyre yarar, zemine eğilmiş birer tecrübe gözlüğüdür. (Zincir, s. 30)

Şam'ın bu iç mahalleleri ve yilankavi sokakları o kadar birbirlerine benzer, öyle ayırt edilmez şeylerdir ki... Her kapı, her cumba, her yalak, her binek taşı; bütün çeşmeler, mescitler, türbeler diğerlerinin eşidir. Bana insanlar görerek değil, koku alarak evlerini bulurlar zehabını verir. Akşamları koyun sürüsü köye dönünce nasıl yeni kuzular, şaşırmadan analarını seçip memelerine yapışırlarsa bu mahalle insanları da kapılarının halkalarına öyle, bizim akıl erdiremediğimiz bir hasa ile şaşırmadan el atarlar. (Hülle, s. 72-73)

1.6. Kişiler Üslûp İlişkisi

Refik Halit Karay hikâyelerinde ya birbirine benzeyen ya da birbirinin tam zıddı olan insanları yer vermiştir. Yazar kişileri buldukları çevreye uygun olarak seçmiş ve davranışlarını da buldukları çevreye göre belirlemiştir. Ahmet Kabaklı Refik Halit'in yarattığı kişilerle ilgili olarak "*Refik Halit'te tiplerin çoğu, dış görünüşleriyle, biçim, çehre ve kıyafetleriyle ele alınır. Kuvvetle resmolunan bu kişilerin ruh derinliklerine inilmez. Varsa, huylarının pek cazip, pek özel değişik bir yanları ele alınıp mübalağa ile anlatılır. Mizahta çok usta olan Refik Halit, bazı kahramanların gülünç huy ve davranışlarını yakalayıp göstermekten de hoşlanır*"⁶¹ der.

Yazarın bunu, iletmek istediği mesajları okura daha net anlaşılmasını sağlamak için yaptığı söylenebilir. Memleket Hikâyeleri Anadolu ve Anadolu'nun çeşitli kasaba, köylerinde geçer. Bu yüzden yazar kahramanlarını köylü, ırgat işçi memur asker sınıfından seçmiştir.

Gurbet Hikâyeleri de Orta Doğu'nun çeşitli bölgelerinde geçtiği için hikâyelerde daha çok Ajan, Bedevi, Köy ağası, Arap Şeyhleri gibi kahramanlar arasından seçilmiştir.

Refik Halit Karay hikâyelerinde tip oluşturur. Ancak Gurbet Hikâyelerinde biraz daha gizemli insanlar yer alır. Bu yüzden Gurbet Hikâyelerinde yazar karakter oluşturmuştur diyebiliriz. Yazarın her hikâyesinde toplumda sıkça karşılaşılan bir tipe rastlamak mümkündür. Hikâyelerdeki kahramanlar kendininden beklenen davranışları sergiler. Yazar kahramanlarını hep tek yönlü ele almıştır. Hikâyelerde idealize edilmiş herhangi bir karakter veya yazarın açıkça savunduğu, sevdiği, tuttuğu bir kahramana rastlanmaz. Yazar kahramanlarını da uzaktan izlemiş ve onlara da objektif yaklaşmıştır.

Kenan Akyüz de bu konuyla ilgili şu değerlendirmeyi yapar: "*Refik Halit'in ikinci mühim özelliği ise olayların ve insanların dürüst olmayan, kurnazlık ve*

⁶¹ Ahmet Kabaklı, a.g.e. s. 380

menfaatçilikle ilgili yönlerini arayıp bulmaya şiddetle meraklı olması ve bunun sonucunda ister istemez mizaha ve tenkide kaymak zorunda olmasıdır. Hemen bütün yazılarında bulunan bu mizah unsuru yüzünden birçok mizah fıkraları ile hikâyelerini birbirinden ayırmak da güçleşir... “⁶²

Yazar seçtiği kişileri hikâyelerde hem fiziksel hem de az da olsa aralara sıkıştırdığı ruhsal betimlemelerle verir. Böylece okuyucunun hikâyede kahramanı her yönüyle tanınmasını sağlar.

Emine zayıf, çelimsiz bir kadındı; fakat çirkin değildi. Duru beyaz, birbirine uygun, ufacık çehresi üstünde insanı şaşırtacak kadar kara, kapkara ve parıl parıl iki gözü vardı. İnsan gözünden ziyade bunlar kafese konmuş vahşi, yırtıcı hayvanların içleri hırs, haşinlik ve ürkeklikle dolu heybetli, fakat zebun gözlerine benziyordu. (M.H. Yalık Emine, s.12)

Yazar Yalık Emine’yi tanıtırken o bölgenin kadınları hakkında da bilgi vermeyi ihmal etmez.

Emine’nin dudakları da kendiğinden fazla kırmızı, adetâ boyalı gibiydi. Dudağa allık sürmesini bilmiyen bu memlekette duru beyaz çehre üzerindeki kırmızılıkta çok tesirli oluyordu. (M.H., Yalık Emine, s.13)

Yazarın hikâyelerdeki genel tavrı başkahraman aracılığıyla yanındaki kurnaz, uyanık, dedikoducu, acımasız ve rüşvetçi insanları da vermektir. Okuyucunun yaşanılan dönem hakkında da bilgi sahibi olması amaçlanmış, dönemin sosyal eleştirisini yazar bazen başkahraman bazense yardımcı kahramanlar aracılığıyla yapmıştır.

Mustafa vaktile İstanbul’da jandarmalık etmiş, bir sürre emini yanında Hicaz’a gitmiş, hacı olmuş, gözü açık, hilekâr bir adamdı. Mal müdürü, vergi kâtibi, evkaf memuru gibi her zaman işinin düşeceği nüfuzlu adamlarla senli benli konuşur, odalarına uğradıkça başköşede ikram görürdü. Zira haftada bir, kasabanın pazarında bunlardan her birisinin kapısını çalar, içeriye ‘Fırını iyi olur afiyetle yeyiniz!’ diye bir yağlı oğlak, yahut ‘Küçük paşamızı eğlendirsin, maskara şeydir!’ diyerek kuyruğu beyaz, vücudu ak bir kuzu bırakır, giderdi. (M.H.,Koca Öküz, s. 40)

Yazar Dal Sabri tipini, sahip olamadığı kadını döverek gücünü ve acemiliğini onun güçsüzlüğü üzerinde gideren ve cinsel duygularını bastıramayan bir tip olarak çizer. Yazarın yarattığı kahramanlar üzerinden, sosyal eleştiriler de yaptığını söylemek yanlış olmaz. Aynı durum Şeftali Bahçeleri hikâyesindeki Agâh Bey’de de görülür.

Agâh Bey dünya ahvalinden habersiz, nazariyatla büyümüş, dik başlı kuru zevkli bir adamdı. Mülkiyeden çıktıktan sonra Avrupa’ya kaçmış, nüfuzlulardan birinin aracılığıyla İstanbul’a dönmüştü. Tam dört ay zaptiye nezareti tevkifhanesinde sebepsiz alıkonulduktan sonra nihayet buraya Tahrirat Müdürlüğüne atılmıştı. Anadolu içinden hanlarda kalkıp köylerde yatarak memuriyetine gelirken yüreğini keder, gam kaplamış, memlekete ciddi hizmet etme kararını almıştı. (M.H.Şeftali

⁶² Kenan Akyüz, a.g.e. s 185

Bahçeleri, s.32) Agâh Bey'in bu idealist düşünceleri kasaba halkının uyuşukluğuna yenilmiş ve hikâyenin sonunda o da kaba halkındaki memurlara benzemiştir.

Vehbi Efendi'nin Şüphesi hikâyesinde yazar Vehbi Efendi'nin doğuştan bezgin olduğunu istese bile olaylar karşısında ses çıkarmayan, durumu kabul eden biri olarak anlatır. Vehbi Efendi'nin yanında açığöz ve hilekâr insanlar da çizilir. Sırf memuriyetinden olmamak için kendisinin hamile bırakmadığı kişiyle evlendirilmek istenen Vehbi Efendi'nin buna bile itirazı yoktur. Bu tip Komşu Namusu hikâyesindeki Bekir Efendi ile yazar tarafından tekrar dile getirilmiştir.

Köpek hikâyesinde yazar köpek ile Osman arasında benzerlik kurmuş ve suç işleyerek yaban ellerine sürülmesinin ardından oluşan ruhsal ve fiziksel durumunu köpek ile bağdaştırmıştır.

Işık vurda bile, içine fer düşmiyen bulanık gözlü, küçücük, sıska, yulgın bir köpekti. Kendini bildiğinden beri kuyruğunu bacaklarının arkasından çıkarıp keyifli keyifli sallamak fırsatını bulamamış, gözlerinin yaşı kurumak bilmediğinden yanakları nemden kurtulamamıştı. ...

Osman bir kabahat işleyip yad illere düştüğü zaman bu köpek gibi sokaklarda sürmüş, durmuş, neşe yüzünü unutmuştu. Ona da her uzandığı kapı aralığında dilini anlamadığı adamlar Hoşt! A benzettiği keskin bir kelimeyle haykırıyorlar...(G.H. Köpek, 34)

Yazar hikâyelerinde ya toplumun tam zıddı karakterleri seçmiş, ya da her şeye boyun eğen, ses çıkarmayan çıkarsa bile yine sonunda onlara benzeyen kahramanlar yaratmıştır. Yazarı mizah anlayışı göz önünde bulundurulduğunda bunu yapması pek doğaldır. Ancak Gurbet Hikâyelerinde bu durum biraz farklılaşır. Gurbet Hikâyelerinde kahramanlar birbirine benzer özellikler gösteren kahramanlar arasından seçilmiştir.

Gurbet ellerde yaşayan insanların birbirlerini bulması ve buldukları andaki mutluluklarıyla ayrılış anlarındaki hüznü yazar okuyucuya geçirmeyi ister. Hikâyelerdeki kişi tasvirlerinde kullanılan dil her iki eserde de ortaktır. Canlı, akıcı, bol sıfatlı betimlemelerle kişiler anlatılmıştır.

1.7. Çatışma Unsurları, Mizahi Eleştiri, İroni ve Üslûp İlişkisi

Refik Halit Karay Memleket Hikâyelerinde çatışma unsurlarına, mizahi tenkide ve ironiye sıkça yer vermiş, hikâyeler genellikle ironik sonla bitirilmiştir. Gurbet Hikâyelerinde tam aksi bir tavır söz konusudur. Bu hikâyelerde mizah ve ironi unsurunu yazar geri plana itmiştir. Gurbet duygusunun verdiği hüznü dünyaya daha gerçekçi bakmaya başlamıştır. Mizahı ve eleştiriye bir kanera bırakmış ve içe kapanık bir hal almıştır.

Yatık Emine hikâyesinde yazar son derece ahlaklı olan bir kasabaya ıslah için gönderilen kötü kadın Emine ile bir tezat oluşturur. Gözleriyle gönderildiği

kasabadaki erkekleri mest eder ve kıskanılır. Kasaba halkı son derece namuslu geçinen insanlarla doludur. Ancak konu Emine olunca hepsi başka başka insan kılığına bürünürler. Emine yitirmişliğin, kabullenmişliğin ve sindirilmişliğin sembolü olarak karşımıza çıkar.

Dal Sabri sahip olamadığı kadını dövmekten hatta onun ölümüne sebep olmaktan herhangi bir suçluluk hissetmez. Son derece namuslu geçinerek aslında kendi duygularını bastırabilmek için onun lehine kararlar vermek o dönemin sosyal yaşantısına ayna tutan ve eleştirilen bir anlayıştır.

Şeftali Bahçeleri’nde yazar net bir şekilde belirtmese de bir kasabanın soyutlandığını, nasıl gözden çıkarıldığını anlatır.

Bu keyif düşkünün memurlar, suya sabuna dokunan işlere karışmadıklarından, senelerce yerlerinde kalırlar, kasabayı benimseyip evler yaptırırlar, havuzlar açtırıp kamariyeler kurdururlardı. Aslında çoğu, devrin hoş görmediği, başından savdığı kişilerdi. Yükselme ümidinde olmadıklarından resmi işlere önem vermezler, zevklerine bakarlardı. (M.H. Şeftali Bahçeleri, s.32)

Hikâyenin bütününde hâkim olan çatışma unsurunu yazarımız bizlere kasabaya yeni gelen Agâh Bey ile verir. Yazar taşradaki kasabaya yeni gelen Agâh Bey ile taşradaki rahatına düşkün memur sınıfı arasında çatışma oluşturur. İdealist düşüncelere sahip olan bir memurun zamanla nasıl kasabadaki memurlara benzeyişi hikâyenin sonunda “oh be dünya varmış“ sözüyle ironik olarak eleştirilir.

Eskici hikâyesinde küçük yaşta yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalan Hasan ile Arabistan’da kaderin yollarını kesiştirdiği ayakkabı tamircisi arasında yaşanan olaylar anlatılmaktadır. Burada Hasan’ın hem Filistin’de yaşamak istememesi hem de yaşamak zorunda oluşu ve Hasan’ın belki istemsiz belki isteyerek etrafındaki hiç kimseyle konuşmak istememesi ve susması hikâyedeki çatışma unsurlarıdır. Ayrıca yazar bu hikâyede vatandan ayrılmak zorunda kalan küçük bir çocuğun yaşadıkları kendiyle aynı dili konuşan birini görünce yaşadığı mutluluk ve ayrılışlarındaki hüznü ortaya koymuştur.

Cer Hocasında yazar insandaki acıma, haksızlık, çıkarıcılık, vefa ve ihanet gibi zıt duygulara yer verir. Asım olumlu duyguları taşırken çevresindekileri olumsuz davranışları çatışmayı başlatır. Cer Hocası’nda Meşrutiyet öncesi ve sonrası döneme vurgu vardır, yani yazar bu hikâyede dönem eleştirisi de yapmıştır.

Hakk- Sükut Hikâyesinde paranın insanları nasıl vicdansızlaştırdığını Hidayet Bey tiplmesiyle gözler önüne serer. Hikâyede işçi, işveren ve fabrikaların ağır şartlarının eleştirisi söz konusudur. Hidayet Bey aracılığıyla genç kızları ölüme götüren şeyin, kendisini zenginleştiren şey olması hikâyedeki çatışma unsurunu oluşturur. İronik olarak da ölümlere ecel diyerek sıyrılmasını ve gerçeğin üstünü bu şekilde örtmesini üstü kapalı eleştirir.

Kuvvete Karşı hikâyesinde Amerikan gemicilerin İstanbul’da yaptıkları taşkınlıkları, şımarıklıkları ve hakın her yapıldana sessiz kalmaları eleştirilir.

Boz Eşek hikâyesinde Anadolu insanının saflığını yazar mizahi olarak verir. Hikâyenin başından sonuna kadar köy halkının bilgisizliği ve cahilliği anlatılır. Bu

bilgisizlik ve saflıktan yaralanmaya çalışan kişilerin başında Kabak Kadı gelir. Halkı bilgilendirmesi gereken Kabak Kadı'nın halkı kandırması ve onları sömürmesi toplumsal bir eleştiri olarak karşımıza çıkar. Ayrıca yazar vefalı olan köylüler ile onlar ihanet eden Kabak Kadı ile çatışma unsuruna yer verir.

Köpek hikâyesinde yazar aynı kaderi yaşayan insan ile köpeğin dost oluşlarını, insanın hem cinslerinden görmediği yakınlığı nasıl hayvanlarda bulduğunu ironik olarak anlatır.

Sarı Bal adlı hikâyede, ahlaki değerlerin olmadığı, yaşadığı topluma benzeyen, bir kasabada yaşayan insanların durumu ele alınır. İçki meclislerinin yapıldığı ve bu meclisleri sevenlerin yolu Sarı Bal'ın evinden geçer. Yeni kaymakamın alem yapan evlere yaptığı baskınlardan söz edilmiş ve bu alemlere karşı olan Kaymakamın Sarı Bal'ın evinde yakalanması ve görevinden istifa etmesi şu ifadelerle eleştirir:

Ertesi günü istifa eden kaymakam İstanbul'da kendisini himaye eden saraya mensup bir eski dostuna yazdığı mektupta:

Durulur bir kasaba değil, İşret, zina, fisku fücur, ben tahammül edemedim.. Diyordu. Lakin süratli vasıtalarla hakikatten haberdar edilen bu zat, verdiği cevapta: Şu sırada âhar bir mahalle tayininize imkân yoktur. Oradan ayrılmamalısınız; bolluk bir memleketmiş; yağının, peynirinin nefasetini söylye söylye bitiremiyorlar. Kasabaya has bir nevi Sarı Bal'ın methi ise tâ buraya kulağımıza geldi! Diyordu. (M.H., Sarı Bal, s.62)

Komşu Namusunda yazar, kurulu düzeni bozulmasın diye aldatılmayı bile kabul eden Baki Bey aracılığıyla o dönem memur zihniyetini eleştirir.

Baki Efendi evinden çıkarak, Şakir Efendi'nin evinden kendi evini gözetlemeğe başlar. Karısının pencereden sarktığı beyaz mendili görür. Bir süre sonra bir adam gelip onun evine girer. Bu adam arkadaşlarının bahsettiği adamdır. Baki Efendi hemen evine gider, Şakir Efendi evde silah sesinin gelmesini bekler. Ancak evden herhangi bir ses işitilmez. Bir sonraki gün, Baki Efendi'nin işe hiçbir şey olmamış gibi geldiğini gören Şakir Efendi dayanamaz:

-Ha dün gece merakta kaldım iş ne oldu?

Baki kızardı; rahatını feda etmemek, alıştığı rahattan, durgun, düzgün, gürültüsüz hayattan, ayrılmamak için her şeye katlanmış bir adam vaziyetiyle en açık hikâyeye aldanmış görünerek:

-Nafîle endişe etmişiz dedi gelen doktormuş, bizim Doktor Hüsnü Bey...

-Haremim sancılanmış da... (M.H. Komşu Namusu, s.101)

Aynı durum Vehbi Efendi'nin Şüphesi hikâyesinde de işlenir. Sırf düzeni bozulmasın diye Hanife ile hiçbir münasebeti olmayan Vehbi Efendi'nin işinden olmamak için hamile bırakmadığı biriyle evlenmek zorunda kalmasını yazar şu ironik cümlelerle tenkit eder:

Tabakların Kâmil, Vehbi Efendi'nin dalgın, ciddi şekli ağır ağır kahvenin önünden geçerken, arkadaşlarına manalı manalı işaretler diyor:

-Yutturduk öküze!

Diyordu. (M.H. Vehbi Efendi'nin Şüphesi, s.53-54)

Koca Öküz hikâyesinde; hilekâr bir adamın bir öküz yüzünden düştüğü gülünç durum ve köy halkının hiçbir haksızlığa ses çıkarmaması anlatılır. Kasabadaki Mal Müdürü, Vergi Kâtibi, Evkaf Memuru gibi her zaman işinin düştüğü, sözü geçen insanların vasıtasıyla topraklarını haksız bir şekilde genişleten Hacı Mustafa borçlarını kapatır. Burada yazar Hacı Mustafa' ile rüşvet yiyen memuru ironik bir dille eleştirir.

Mustafa vaktile İstanbul'da jandarmalık etmiş, bir sürre emini yanında Hicaz'a gitmiş, hacı olmuş, gözü açık hileci bir adamdı. Mal müdürü, vergi kâtibi, evkaf memuru gibi her zaman işinin düşeceği sözü geçen adamlarla senli benli konuşan, odalarına uğradıkça baş köşede ikram gören biriydi. Çünkü haftada bir, kasabanın pazarında bunlardan her birisinin kapısını çalar, içeriye 'Fırını iyi olur, afiyetle yiyiniz!' diye bir yağlı oğlak yahut 'Küçük, paşamızı eğlendirsin, maskara şeydir!' diyerek kıyruğu kara, vücudu ak bir kuzu bırakır, giderdi. (Koca Öküz, s.50)

Şaka hikâyesinde de yazar memur sınıfının keyfine düşkünlüğünü Anadolu'nun bir kasabasına sürgün edilen üç memur arkadaş aracılığıyla eleştirir. Ayrıca aynı hikâyede kasabadaki kadınların kasaba içindeki halleri de eleştirilir.

...Çünkü biraz daha ilerde, denizin dükkânsız, şamatasız kıyılara çarptığı sessiz, hülyalı yollarda birbirinin kollarına girmiş, saçları kordelalı, omuzları atkılı genç, olgun Rum kızları yavaş sesle türküler mırıldanarak aşağı yukarı dolaşırlar, ara sıra durup uzaktan çarşının yankılanan boğuk gürültüsünü, yarı sarhoş erkeklerin kaynaştığı bu uğultuyu bir dişi zevkiyle dinler, aralarında sırlarını konuşurlardı. (Şaka, s.64)

Yatır'da bilgisiz köy halkı ve bu halkı kandırmak için İlistir Nuri'nin sahte bir ermiş olan Abdi Hoca aracılığıyla köy halkını kandırmasının ve din adamlarının eleştirisi vardır.

İstanbul zelzelesini aynı gün, aynı saatte dendiğine göre sanki anlamış, kahvedeki minderli, pöstekili özel köşesinde yarı uykulu yarı kendinden geçmiş sessiz dururken birden; 'Aha, yazık oldu gözüm yere!' diye haykırmıştı. Bunu kasabada belediyenin yıktırdığı eski kadı köşkünü hatırlayarak söylemişti; fakat ertesi günü olayı öğrenen köylüler; 'Aha, yazık oldu gözüm memlekete!' dediğini yaymışlardı. Onlar hocalarıyla övünürlerdi. (M.H., Yatır, s.90)

Bir Taarruz adlı hikâyede Refik Halit Karay eleştirisini toplumsal düzene ve döneme karşı yapmıştır.

Çünkü mütareke yıllarında bulunuyorlardı; cepheden veya esaretten sıskası çıkmış dönen, hastaneden tedavisi bitmeden sakat ve illetli olarak kapı dışarı edilen nice yedek subaylar vardı ki, ne maaş alabiliyorlar, ne iş bulabiliyorlardı. Yıllarca özlemine çekerek, yaşadıkları hudutlardan, evlerine dönünce açlıktan ve yoksulluktan bir tutam mutluluk ve rahata kavuşamıyorlardı. (Bir Saldırı, s.169)

2.SONUÇ

Türk Edebiyatında hikâye türünü yapı taşlarından biri olan Refik Halit Karay'ın iki önemli eseri Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyelerini üslûp yönünden incelediğimiz bu çalışmada elde ettiğimiz sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz.

Hayatı boyunca iki kere sürgüne yollanan Refik Halit, ilk sürgününü 1913-1918 yıllarında yaşar. Bu sürgününde Çorum, Bilecik, Ankara, Sinop gibi şehirleri dolaşarak Anadolu'yu yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Buradaki gözlemlerden yola çıkarak Memleket Hikâyelerini kaleme alır. Anadolu insanını, Anadolu'da yaşanan haksızlıkları, adam kayırmaları, memurların rahatına düşkünlüklerini, batıl inanışları, bürokrasiyi ve koltuk sevdalısı olan insanları alaylı bir dille eleştirmiştir.

Yazar, 1922 yılında vatana ihanet suçuyla Anadolu dışına tekrar sürgüne yollanır. Halep, Lübnan, Şam, Beyrut, gibi şehirlerde bulunur. Burada Gurbet Hikâyelerini yazar. Vatanından uzak yere gönderilmesinin üzüntüsünü, vatan özlemine ve gurbet duygusunu hikâyelerinde sıkça dile getirmiştir.

Memleket Hikâyeleri Gurbet Hikâyelerinden hacim olarak daha uzun yazılmıştır. Yazar Memleket Hikâyelerinde başkalarının başından geçen olaylar uzun tasvir cümleleriyle, sıralı cümlelerle okuyucunun zihninde canlandırılmaya çalışmıştır. Gurbet Hikâyelerinin büyük çoğunluğu hatırat üslûbuyla yazılmıştır. Yazarın hikâyelerine kendini dâhil etmesinden dolayı kısa ve net cümlelerle yazması muhtemeldir.

Ayrıca yazar tenkit unsuruna Memleket Hikâyelerinde çokça yer verirken Gurbet Hikâyelerinde yer vermemiştir. Gurbet Hikâyelerinde yazarın mizahi unsurlara nerdeyse hiç yer vermemesi ve yurda döndükten sonra politik olarak hiçbir şey yazmaması onun mizahi üslûbunu ve tavrını bir kenara ittiğinin kanıtıdır.

Metinlerde kahraman ve mekân tasvirleri dozunda verilmiştir. Kişi tasvirleri kısa ve net bir şekilde okuyucunun zihninde canlandırılmıştır. Tasvirleri dozunda verdiği için Refik Halit'in hikâyeleri akıcı, güzel ve düzgündür, okuyucuya haz verir.

Şimdi onunda kuşaklı entarisi, çeketi,takkesi, kırmızı merkupları vardı. Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır makine ile kesilmiş, alnuna perçemler uzatılmıştı. (G.H. Eskici, s.9)

Yazar, Yara, Lavrans ve Keklik hikâyelerinin sonlarıyla ilgili değişimler yapar. Bunu da sürgünde olmasından dolayı dikkat çekmemek adına yaptığı söylenebilir.

Yazar Memleket Hikâyelerinin 1919 baskısındaki kimi sözcükleri değiştirerek, Sene yerine yıl, müracaat etmek yerine başvurmak, muhacirler yerine göçmenlere, ziyâlarla yerine ışıklarla, nafîle yerine boş yere, mülâzım yerine teğmen sözcüklerini kullanır. Burada yazarın anlaşılma kaygısı güttüğü ve okunmak istediği sonucuna varılabilir.

Dönemin diline göre Türkçesinin sade olmasına rağmen sadeleştirmeler ve metin üzerinde tasarruflar yapmasının nedeni şüphesiz ki yazarın metinlerini okura ulaştırmak ve yazdıklarının okunmasını ve anlaşılmasını istemesinden dolayıdır.

Yazar hikâyelerin son baskılarında gereksiz olan çokluk eklerini, hem cümledeki anlatım bozukluğunu gidermek hem bozuk cümle yapısını düzeltmek için çıkarmıştır.

Neden sonra, yamaçlardan kalın ötüşlerle birçok cevaplar duyuldu. (1940 baskısı, G.H. Keklik s.38)

Neden sonra yamaçlardan kalın ötüşlerle birçok cevap duyuldu. (1965 baskısı)

Yazarın kimi sözcüklerde geniş düz ünlü (a,e) yerine düz dar ünlüyü (i,ı) tercih etmesi ve “ile” edatını sözcüğe bitişik yazması her iki eserde de karşımıza çıkan karakteristik bir özelliktir.

Her zaman dikkat etmişimdir: Açık ve dürüst iş yapmıyanlar benden ürkerler, göz göze gelmekten çekinirler; huzurum onlar için hiçbir zaman hoşlandırıcı olmaz. (G.H. Antikacı, s.13)

-Kurşun içeride kalmış! Dedim.

Şeyh başile beni tastik etti. Sonra hiçbir şey demeden neferin elinden feneri aldı avluya indi. (G.H. Yara, s.6)

Yazar, olaya dayalı bir öykü anlayışı benimsediği için olaylara hareket veren ve olayların akışını değiştiren fiilleri ve fiil cümlelerini hikâyelerinde sıklıkla kullanmıştır.

Yazar hikâyelerinde kullandığı mekânları ve kişileri bulunduğu çevreye göre seçmiştir. Kahramanlar bulunduğu bölgelerin özelliklerine göre davranmış, kendinden beklenen özellikleri bünyelerinde bulundurmuşlardır.

Görüldüğü gibi Refik Halit Karay, sadece hikâyeciliği ile değil diğer eserleriyle de Türk Edebiyatı içerisinde özellikle bizimde burada ortaya koymaya çalıştığımız berrak, duru üslûbuyla önemli bir yer işgal etmektedir.

3.KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif, **Refik Halit Karay**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004

AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul (Tarihsiz)

BANARLI, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi C.2**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971

BEYATLI, Yahya Kemal, **Siyasi Ve Edebi Portreler**, Baha Matbaası, İstanbul, 1968

EBCİOĞLU, Hikmet Münir, **Kendi Yazılarile Refik Halit (Yeni Mecmua'dan)**, Semih Lütüfı Kitabevi, İstanbul (Tarihsiz)

EKİZ, Osman Nuri, **Refik Halit Karay (Hayatı ve Eserleri)**, Gökşın Yayınları, İstanbul, 1984

GEZGİN, Hakkı Süha, **Edebi Portreler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997

KABAKLI, Ahmet, **Türk Edebiyatı**, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul, 1985

KAPLAN, Mehmet, **Hikâye Tahlilleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002

ENGİN, H. Hüseyin, **Refik Halit Karay**, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1997.
BEYATLI, Yahya Kemal, **Siyasi ve Edebi Portreler**, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1976.

KARAY, Refik Halit, **Memleket Hikâyeleri**, Semih Lütüfı Kitabevi, İstanbul, 196

KARAY, Refik Halit, **Memleket Hikâyeleri**, Semih Lütüfı Kitabevi, İstanbul, 1919

KARAY, Refik Halit, **Gurbet Hikâyeleri**, Semih Lütüfı Kitabevi, İstanbul, 1940

KARAY, Refik Halit, **Gurbet Hikâyeleri**, Semih Lütüfı Kitabevi, İstanbul, 1964

KARAY, Refik Halit, **Minelbab İlelmihrab**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2009

KARAY, Refik Halit, **Bir Ömür Boyunca**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2011

BALKAN, Ayşe, **“Refik Halit Karay’ın Eserlerinde Sosyal Tenkit”**, Doktora Tezi,

Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2010.

TUNCER, Hüseyin, **Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı**, Akademi Kitabevi, İzmir, 1994

AKTAŞ, Şerif, **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, Akçağ Yayınları, Ankara. (2002)

AKTAŞ, Şerif (**Üslûp Meselesi**, Fikir ve Sanatta Hareket, S.88 (Nisan). 1973)

TANPINAR, Ahmet Hamdi, **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, İstanbul, 2003 Türkiye Diyanet Vakfı

BEYATLI, Yahya Kemal, **Siyasi ve Edebi Portreler**, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 1976

LEVENT, Ağâh Sırrı, "**Ölümünün İlk Yılında Refik Halit Karay**", Ulus, Ankara, 19 Temmuz 1966.

İYİOĞLU Gülizar, **Refik Halit Karay'ın Hikâyelerinde Değişim**, Yüksek Lisans Tezi İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011

EBCİOĞLU, Hikmet Münir, **Kendi Yazlarıyla Refik Halit**, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, 1943.

GEZGİN, Hakkı Süha, **Edebi Portreler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997.

YÜCEL, Hasan Ali, **Edebiyat Tarihimizden**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1990

YILDIZ, Cemal (1991), **Üslûp ve Üslûp İnceleme Metodları**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

WELLEK, Rene – WARREN, Austin (1983), **Edebiyat Biliminin Temelleri**, (Çev. Ahmet Edip Uysal), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Birinci Baskı, Ankara

VERDONK, Peter (2001), **Stylistics (Üslûpbilim)**, Oxford: Oxford University Press.

USLU, Mustafa (1983), **Üslûp'a Dair**, Çınar, S.1 (Eylül)

SÖZER, Önay (1978), **Üslûp Deneyi**, Türk Dili, S.323 (Ağustos).

SPİTZER, Leo (1964), **Üslûp Tetkikleri ve Muhtelif Memleketler**, (Çev. Fikret Elpe), Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, C. XIII.

SUNGUR, Necati (1992), **Şiir ve Üslûb**, Yedi İklim, S. (24)6, Eylül.

ÖNAL, Mehmet (2008), **Edebî Dil ve Üslûp**, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı: 36, Erzurum.

OKAY, M. Orhan (1994), **Şiirde Usûl**, Yedi İklim, S.47 (Şubat).

MITTERAND, Henri (1982), **Tekevvünî (Oluşumcu) Stilistik**, (Çev. Şerif Aktaş), Doğuş Edebiyat, S.7 (Ekim).

KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1989), “**Türk Edebiyatı Tarihinde Usûl**”, Edebiyat Araştırmaları I, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 3.Baskı.

KILIÇ, Savaş, **Türkiyede İlk Stilistik Çalışmaları – L. Spitzer ve İzleyicileri** – Uluslar arası V. Dil, Yazın, Deyişbiliş Sempozyumu Bildirisi (basılmamış); [www//turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/Turkiyede ilk stilistik calismalari](http://www.turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/Turkiyede_ilk_stilistik_calismalari).

KARAKAYA, Zeki (1996), **Üslûp ve Üslûpbilim Kuramları**, Akademik Açı, Samsun: Furkan Kitabevi.

GÜRBÜZ, Ülker (1977), **Üslûp Sahibi Olmak Meselesi II**, Hisar, (165).

ÇALIŞKAN, Adem (2012), **Üslûp Ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk Belirlemeler**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, 2012 Spring, Cilt: 7 Sayı: 34 Volume: 7 Issue: 34.

COŞKUN, Menderes (2010), **Üslûp Çalışmaları Üzerine**, Nesrin İnşası: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler (Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V), İstanbul, Turkuaz.

CHOMSKY, A. Noam (2002), **Dil Ve Sorumluluk** (Çev.: Hüsnu Özasya), 1. Baskı, İstanbul: Ekin Yayınları.

CHOMSKY, A. Noam (2014), **Dil ve Zihin**, Ankara: Bilgesu Yayıncılık,

CHOMSKY, A. Noam (2014), **Dilin Mimarisi**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

AĞAYEVA, İ.S. (1997), “**Edebî Üslûpla İlmî Üslûbun Mukayesesi**”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, S.4, Güz.

